

215267

Petri

AZ. ANGOL
LORDOK

OSTEK

OSTERREICHISCHES MUSEUM

~~682~~

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

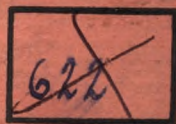
020

215267

2. A

Az angol lordok és a magyar béke

Bevezetéssel és magyarázattal ellátta
Petri Pál dr.

Budapest, 1921
Kiadja a Népies Irodalmi Társaság

Az angol lordok és a magyar béke

Bevezetéssel és magyarázattal ellátta
Petri Pál dr.

Budapest, 1921
Kiadja a Népies Irodalmi Társaság

~~Thung. k.~~
~~4595 k~~

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

~~622~~

215267

~~2A~~

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA	
I. Nyomt. Növedéknapló	
1922	év. 64. sz.

R1965

Az angol lordok és a magyar béke.

Mindenkinek, ki szegény magyar hazánkat igazán szereti s annak jövőjét szíven viseli, meg kell ismernie az ú. n. trianoni békeszerződést, amely országunk boldogulására végzetesen hatott s emellett jóformán egész délkeleti Európa politikai és gazdasági helyzetét is károsan befolyásolta.

E békekötés határozmányainak ismerete fontos nemcsak azok számára, akik a magyar viszonyok és Magyarország jövője iránt érdeklődnek, hanem általában foglalkozniok kell e szerződéssel azoknak is, akik a háború után kialakult államok helyzete, katonai, politikai és gazdasági erőviszonyai iránt érdeklődnek. De ismernie kell e szerződés intézkedéseit általában mindenkinek, ki a háború után kialakult európai politikai és gazdasági helyzet felől képet akar alkotni, mert ez a békekötés, amely Délkeleteurópa mezőgazdasági és ipari termelési viszonyait s az itt létesült államok fogyasztókéességét átalakította, egyben kihatással volt Európa többi államainak ipari és mezőgazdasági termelésére és kereskedelmére is. Azt a nagy gazdasági világválságot ugyanis, mely a háború után keletkezett, több egyéb ok mellett éppen a volt osztrák-magyar monarchia és az ezt környező államok politikai és gazdasági helyzetének megváltoztatása idézte elő. Ezek a változások a veszteségteljes háború és az ezt követő belső forrongsok mellett főként a békeszerződés következményei voltak. E szerződés ugyanis erőszakosan megsemmisítette, négyfelé vágta a régi Magyarországnak a természet által alkotott termelési és fogyasztási egységét s új politikai határokat hozott létre és Délkeleteurópa állami, gazdasági viszonyainak szabályozására vonatkozólag sok olyan intézkedést tett, melyek, mint az angol parlamenti tárgyalásokból is kitűnik, a termelési lehetőségeket, az import- és exportkéességét ezen államokban sok tekintetben

károsan befolyásolták. Az ezen szerződés következtében keletkezett vagy megerősödött délkeleteurópai államok pedig még e békeszerződés egyes határozmányain is túlmenve, sőt ezt negligálva, olyan politikai és gazdasági rendszert inauguráltak, mely ezen államokban a konszolidáció, a belbéke helyreálltát lehetetlenné teszi. Egész bolsevik ízü agrárreformjuk, szűkeblű nacionalisztikus mezőgazdasági és iparpolitikájuk teljesen meggátolja a gazdasági megerősödést.

Tehát a trianoni békekötés és az ezzel életrehívott vagy megnövelt államok voltak okozói legnagyobb részben a délkeleteurópai politikai és gazdasági viszonyok megromlásának s így közvetve s részben az egész európai politikai feszültségnek, gazdasági krízisnek.

Ezt a következtetést igazolják a trianoni békeszerződéssel és ezzel kapcsolatban a volt osztrák-magyar monarchia területén és ennek szomszédságában keletkezett államok helyzetével foglalkozó angol államférfiaknak nyilatkozatai is.

Talán felesleges is az ezen felszólalásokból levonható következtetéseket részletesen felsorolni, hisz ezek mindenki előtt világosak lesznek, ki az angol lordoknak e füzetben található beszédeit elolvassa. Ezért csak pár szóval akarunk azon fő momentumokra rámutatni, melyek következtében Délkeleteurópában hiányzanak a belső politikai konszolidáció s a nyugodt s eredményes gazdasági tevékenység megindulásának előfeltételei.

Tagadhatatlan, hogy a régi Magyarország területén számos nem magyarok lakott, kik majdnem 46%-át képezték a lakosságnak. De ezek között nagyon kevesen voltak, kik az országtól elszakadni törekedtek. Figyelembe kell vennünk ezenkívül azt a körülményt is, hogy a kulturális és gazdasági szempontból is legerősebb népelem, a magyar, a kívülről mesterségesen bujtogatott, divergáló és más államok felé kacsintgató elemeket háttérbe szorította és hosszú évtizedeken át zavartalan életet és kulturális fejlődést biztosított mindenkinek. Ezen törekvésében nemcsak a magyarországi németiség, de a más nemzetiségekhez tartozó lakosság legnagyobb része is támogatta. Most a régi Magyarország helyén négy, sőt Németausztriát is számítva, öt kis állam keletkezett, melyek mindegyikében sokkal rosszabbak a nemzetiségi viszonyok, mint a régi Magyarországon voltak, mert itt (a számbeli túlsúlytól el-

tekintve) nincs meg az államalkotó fajnak a gazdasági és kulturális szupremáciája, nincs meg az államalakulatnak az az összetartó ereje, mint amilyen a régi Magyarorszáé volt s most egy állam helyett öt államban harcolnak egymással a nemzetiségek, még pedig az eddigi incidentális összeütközésektől eltérő, sokkal intenzívebb és elkeseredettebb módon. A harc most azért is sokkal ádázabb, mert az egyes új államok vezető nemzetiségei alacsonyabb műveltségi fokuknál fogva sokkal kíméletlenebb eszközökkel küzdenek; minden nemzetközi szerződést félretelva, sőt minden emberi jogtól eltekintve, tűzzel-vassal igyekeznek a hatalmuk alá vett kisebbségeket kiirtani. A trianoni békeszerződés tehát egy megelégedett, szépen fejlődő állami és gazdasági alakulat helyébe öt balkáni állapotban lévő, állandóan izgalmak közt élő államalakulatot létesített.

A volt Magyarországnak egyik legnagyobb előnye volt, hogy egységes gazdasági területet képezett, hogy a mezőgazdasági és ipari termelés egymást kiegészítette, a legtöbb szükségleti cikket az állam határain belül lehetett termelni, az egyes termelési ágak boldogulása a külső viszonyoktól kevésbé függött. Most ezzel szemben öt egymástól féltékenyen elzárkozó gazdasági terület keletkezett, amelyek nem egymás termelésének kiegészítésére, a termelt cikkek kölcsönös zavartalan kicserélésére, hanem minden erővel egymás károsítására törek-szenek olyannyira, hogy sok intézkedéssel inkább saját gazdasági fejlődésüket is megbénítják, csak hogy a gyűlölt szomszéd államnak árthassanak.

Délkeleti Európa gazdasági egyensúlyát tehát az ottani két vezetőállamnak, Ausztriának és Magyarországnak szétbomlasztása teljesen felborította. Az új államok gazdaságilag és pénzügyileg sínylődnék, mert egymás iránti féltékenységből a rég bevált gazdasági szervezeteket megsemmisítették s az új államok a zavartalan vasúti közlekedés, akadálytalan árúcsere biztosítására, az egymással való személyes érintkezés lehetővé-tételére nem hajlandók.

Az újonnan létesült államok közül, mondhatni, legalább is három gazdaságilag jóformán életképtelen. Az új alakulatok politikailag sem mondhatók életképeseknek, mert a nemzetiségi megoszlástól eltekintve, azért is lehetetlen boldogulásuk, mert az államok élére, vezető hivatalaikba, politikájuk irányítására

csupa kormányzatilag iskolázatlan, gyakorlatlan elem került, mert a régi államügyek intézésében bevált intelligenciát erőszakkal félretolván, nincs újabb réteg, mely ezek helyett az ügyek intézését átvéve, nyugodt állami életet biztosíthatna.

Elég itt rámutatni példaképen azokra a súlyos panaszokra, amelyek az erdélyi románság részéről a sajtóban s a parlamentben az erdélyi új román közigazgatás tehetetlenségéről, korrupciójáról nap-nap mellett elhangzanak. A hozzánemértés idézte elő Erdélyben az egykor mintaszerű magyar államvasutak vonalain a vasúti közigazgatásnak mondhatni teljes csődjét, amiről tanuskodhatik minden utazó s üzletember, akinek alkalma volt a siralmas, megbízhatatlan erdélyi vasúti forgalmi viszonyokkal megismerkedni.

Ezt súlyosbítja a fentebb már említett tulzó nacionalizmus által vezetett új államoknál, tehát a Jugoszláv, a Román és a Cseh-Szlovák államnál az, hogy az állam valamennyi intézkedése, törekvése nem célszerűségi megfontolások, hanem csak a régi államalakulatok elleni gyűlölet folyománya és a hozzájuk tartozó nemzeti kisebbségek elleni ellenszenv eredménye. Ez irányította és irányítja ma is nemcsak kulturális politikájukat és belügyi adminisztrációjukat, hanem legfontosabb gazdasági intézkedéseiket is.

Ennek bizonyítására elég megemlíteni, hogy pl. Románia és ezenkívül Jugoszlávia és Cseh-Szlovákia földreform törvénye is tisztán a nemzetiségi elnyomásra való törekvés eredménye és a kiadott rendelkezések a termelés nagymértvű csökkentését fogják előidézni. A jól bevált szakképzett gazdálkodóktól földjüket elvéve, az ingatlanok teljesen kulturálatlan, vagy korábban mezőgazdasággal nem foglalkozott elemek rendelkezésére bocsáttattak, ezek azonban nemcsak nem tudják, de nem is akarják a nekik adott földeket megművelni. Ezenkívül az is lerontja az eddigi termelési eredményeket, hogy a mezőgazdasági művelésre alkalmas gazdasági egységeket szétbontva, törpegazdaságokra osztották.

Hasonló a tendencia az iparpolitika és kereskedelmi téren is. Pl. a nyersanyagok szabad behozatalát meggátolják. Nemzetiségi szempontból indulva ki, az ipari termelőket rájuk nézve nem előnyös helyen és módon való bevásárlásra kényszerítik. Az ipari vállalatok, gyárak stb. gazdaságos vezetését nagyban megnehezítik azáltal, hogy kényszerítik a vállalat vezetőségét

arra, hogy az alkalmazottak bizonyos százaléka az állam ural-
kodó nemzetiségéhez tartozzék s gyakran a vállalat vagy ipari
üzem irányításához, vezetéséhez nem értő elemek állíttatnak
ezek élére. Az új államok területén lévő vállalatoknak a régi
pénzügyi szervezetekkel való összeköttetését szétszakították,
Románia, Jugoszlávia és Cseh-Szlovákia nemzetiségi alapon
álló vasúti politikája pedig a termékek szállítását, gazdaságilag
előnyös elhelyezését jóformán lehetetlenné teszi. Eddig jöve-
delmező üzletágak megszűnnek, mivel egyes cikkeknek gyár-
tása lehetetlenné vált, mert a vám jóformán meghaladja a ter-
melt árú értékét. Hasonló vak, türelmetlen nacionalizmustól
vezetett politika érvényesült a hitelélet terén is. A magyar
pénzügyintézetek, árú- és fogyasztási szövetkezetek tevékenységét
különböző eszközökkel (hitelmegvonás, tőkeemelés megtiltása,
külön revizorokkal való ellenőriztetés stb.) megbénítják, hosszú
évek szorgos építőmunkáját megsemmisítik. Kötetek kellenének
annak részletes felsorolására, hogy mennyi gazdaságilag hátrá-
nyos intézkedést tesznek az új államok, mennyire elősegítik
saját mezőgazdaságuk és ipari termelésük, kereskedelmük
visszafejlődését, csak amiatt, mivel intézkedéseiknél tisztán a
nemzetiségi gyűlölet és a régi államalakulatok iránti ellenszenv
vezeti őket.

Ezt látták előre azok az angol lordok, akik beszédeikben
a békeszerződés ratifikálása alkalmával nemcsak Magyarorszá-
gon elkövetett méltatlanság ellen emelték fel szavukat, hanem
azért is tiltakoztak, mert előre látták azt a sok gazdasági zavart,
krízist és bajt, melyek Délkelet-Európa történelmi tradíciókon
nyugvó, földrajzilag és gazdaságilag szilárd alapon álló államai-
nak szétDarabolásával keletkeztek. Látták a bajt, mely a tör-
ténelmi múlt, a gazdasági élet követelményeinek, a földrajzi
viszonyok teljes negligálásával és emellett még a célul kitűzött
nemzetiségi elvek mellőzésével létrehozott új államok felállítá-
sából származott.

Az angol lordok voltak azok, akik először hangoztat-
ták, hogy az 1914—1918-iki nagy világháború kitöréséért
talán a legcsekélyebb mértékben felelősek a magyarok s
mindenkiről több joggal mondhatni, hogy a háború laviná-
ját megindította, mint rólunk és mégis a mi sorsunk vált a
legsúlyosabbá, mi bűnhődtünk a legkeservebben. Sorsun-
kat még nehezebbé tette az a körülmény, hogy Európa

összes népei között alig volt valaki, aki lelkivilágunkat, gondolkodásunkat átértette, fájdalunkat átérezte volna. Ezért emléket kell emelnünk azoknak a keveseknek, akik mindjárt átlátták, hogy mily nagy igazságtalanság épen a magyar nemzetet a legsúlyosabban büntetni és mennyire nem méltányos a magyar nemzetnek évszázadokon át a kultúra érdekében kifejtett működését teljesen figyelmen kívül hagyva őket, náluknál alacsonyabb műveltségű nemzetek ligájába hajtani.

Itt találjuk először is angol barátainknak azon felszólalásait, melyekben az erdélyi püspökök emlékirata alapján az egész világgal megismertették erdélyi testvéreink szenvedését.

Továbbá olvashatjuk az angol lordok azon beszédeit, melyekben a békeszerződés megszerkesztése előtt a magyar viszonyok alapos tanulmányozására buzdítanak. Tudvalevő ugyanis, hogy a háború befejezése után a magyar népnek a sok nélkülözés és szenvedés folytán felgyülemlett keserűségét hazafiátlan gondolkozású elemek, forradalom szítására használták fel, az országban az államrendet felbontották, a katonaság fegyelmét meglazították és az állami és társadalmi összetartó erőket szétrobbantották. E forradalom folytatása volt a kommunizmus, melynek eredménye az egész országnak a románok által való megszállása és kifosztása lett. Ezek az események akadályozták meg, hogy a nagy világháborúban győztes entente hatalmak Magyarországgal a békét ugyanakkor kössék meg, amikor Németországgal megkötötték. Az angol lordok tehát azt kívánták, hogy mivel a békeszerződés megszövegezése előtt a magyarok nem voltak meghallgathatók, a helyszínére küldjenek bizottságot a viszonyok alapos tanulmányozására.

Akkor, amikor már Magyarországon egy, az entente által is törvényesnek elismert kormány alakult s a béketárgyalások Párisban lefolytak, a békeszerződést a nagy entente hatalmak sokáig nem hagyták jóvá. Talán azért, mivel a Kismagyarország sorsával nem törődtek, vagy talán, mivel az országot mindaddig, míg annak jövő kialakulása felől tiszta képet nem szereztek, sorsa felől bizonytalanságban óhajtották tartani. Ez a helyzet az ország sorsát még nehezebbé tette, mivel tulajdonképpen háborús állapotban lévén a szomszéd államokkal és az európai államokkal, a gazdasági és diplomáciai érintkezést jóformán egy állammal sem tudta megindítani. Így bár a maga

részeről a békét a nagyhatalmak kényszerítésére Magyarország aláírta, mégis annak sovány előnyeit sem élvezhette, amennyiben a nagyhatalmak a maguk részéről a béke megkötését jó ideig nem vették tudomásul. Ezen az állapoton akartak az angol felsőház azon tagjai segíteni, akik Magyarország érdekében az angol felsőházban felszólaltak. Ezeket az értékes beszédek is közöljük itt.

Végül elolvashatjuk itt azokat az örökké emlékezetes felszólalásokat is, amelyekben a magyar béke végleges elfogadása alkalmából összefoglalták azokat a nagy igazságtalanságokat, mondhatni bűnöket, amelyeket Európa civilizált államai hazánk ellen a trianoni békekötés reánkényszerítésével elkövettek.

Aki barátait nem becsüli, az nem érdemli meg azok rokonszenvét.

Becsüljük mi is meg azokat, akik a nehéz időkben mellettünk lándzsát törtek és zárjuk szívünkbe, őrizzük meg elménkben azokat a beszédeket, amelyekkel angol jóakaróink a magyar nemzetnél örök emléket állítanak maguknak.

Angol lordok felkarolják az erdélyi magyarok ügyét.

I.

Az erdélyi három felekezetnek a nagykövetek tanácsához intézett emlékirata.

A magyar vallási türelemnek és a felekezetek közös testvéri együttműködésének megható példáját szolgáltatja e memorandum, mely egyben a jövőre nézve is útmutatást nyújt, hogy az apróbb ellentéteket és vallási nézeteltéréseket át kell hidalni a magyarság egysége nagy eszméjének. Nagy veszedelmekben a magyar csak akkor állhatja meg a helyét, ha mint ezen memorandum elkészítésekor az erdélyi püspökök, úgy minden jó magyar hazafi is egymással kezefogva törekszik hazája boldogulását, elszakított országunk visszaszerzését előmozdítani. Az erdélyi püspökök memoranduma a következőképen hangzik:

A versaillesi békekonferencia ötös Főtanácsához.

Kegyelmes Urak!

Alulírottak, mint az erdélyi magyarság lelki vezérei, egyházunk híveiért Isten és az emberek előtt való felelősségünk tudatában, lelkiismeretünk kényszere alatt emeljük fel panaszos szavunkat és kérünk meghallgatást abban a kétségbeejtő helyzetben, melybe az erdélyi magyarsággal egyházunk és híveink kerültek. Bízunk abban, hogy azok a kiválasztott férfiak, akikre a világtörténelem folyását igazgató élő Isten nemzetek és országok élethalál-kérdéseiben a döntés tisztét bízta: az igazságosság és emberiség szellemében igyekeznek rendkívüli küldetésüket betölteni.

Erdélyben a magyarok, és így híveink is, a román impérium átvétele óta a legádázabb rendszeres üldözés martalékai és

az államhatalom minden eszközével dolgozó nemzetiségi terror alatt nyögnek.

Azokat a tisztviselőket, akik a hágai egyezmény és a belgrádi fegyverszüneti szerződés írott betűjéhez ragaszkodva, a kormányzat által követelt román állampolgári hűségeskü letetését a békekonferencia jogerős döntéséig hazafiatlannak és időszerűtlennek tartva, megtagadták: állásaikból minden nyugdíj és ellátás nélkül elmozdították s családjaikkal együtt koldusbotra juttatták. Ezekre a köztiszteletben álló, komoly férfiakra rásütötték az államellenség és megbízhatatlanság bélyegét s ezen a címen megnehezítették még azt is, hogy napszámos-munkával magukat fenntartsák; s bűnrészséggel vádolva, üldözés alá vették azokat is, akik könyörületből nekik munka-alkalmat adtak, vagy társadalmi segítségükön közremunkáltak, sőt folyvást akadályozták azt is, hogy a magyar társadalom szűkölködő családjaik segítségére siessen.

Ugyanezen tisztviselők közül azokat, akik nem megszállott területen születtek, most, a legbizonytalanabb időben, a téli beszerzések évadján, családtagjaikkal együtt kitoloncolják a határon túlra. Azokat, akik a megszállott területen születtek, jelenlegi lakhelyeikről, amelynek gazdasági és erkölcsi talajában becsületes munkájuk révén egész életük belegyökeredzett, erőszakkal kitépik és visszadobják születési helyükre, ahonnet gyermekkoruk óta elszármaztak és ahol életfentartásukat semmi sem biztosíthatja, sőt az egyetemes inség miatt szomorúan elhatalmasodott emberi önzés veszélyesen gátolja. Ugyanígy járnak el mindenki mással, különösen özvegyekkel és elhagyatottakkal. A nagy magyar gócpontokból, különösen Kolozsvárról minden magyart, aki 1914 június hó 30-ika után költözött be, irgalmatlanul kilakoltatnak s lakásukba tűzhelyük mellé románokat helyeznek el, hogy a kulturális központok nemzetiségi arányszámát is erőszakosan megváltoztassák. Ezeket a rendeleteket teljhatalmú kormánybiztosok hajtják végre, akik azzal kérkedve, hogy „a törvény én vagyok“, olyan helyzeteket teremtenek, aminőket a 30 éves háború és az oroszországi deportációk óta nem látott a világ.

A békekonferencia eddigi határozataiból kétségen felül megállapítható az emelkedett szellemre valló intenció, hogy annexió esetén is minden terület lakosságának biztosítva van az a jog, hogy válasszon, melyik állam polgára kíván lenni.

Ezt a jogot, amely Excellenciátok becsületügye, az Önök egyik szövetségese akkor, amikor még a magyar békeszerződés aláírva nincs, közigazgatásilag egyszerűen elkobozza, s ezzel az Önök presztízse ellen a legsúlyosabb vétséget követi el.

Megindítottak egy földbirtokreformot, amelynek helyes alapgondolata az, hogy minden nagyobb birtokot kisajátít a földnélküli parasztság számára. Miután azonban 500 holdnyi maximumon felüli birtok Erdélyben csak a magyarság kezén van, s tulajdonképpen tekintélyes része éppen a magyar felekezetek iskolái és kultúrintézményei birtokában, továbbá miután a tervezet a jogosultak közül előnyben részesíti azokat a katonákat, akik a román kormányzótanács rendeletére Magyarország ellen fogtak fegyvert, végül, miután a kisajátítás nem automatikusan, hanem a román állami közegek útján történik, ez a birtokreform a szociális panacea örve alatt a magyarság irgalmatlan depossedálására vezet és kultúrintézményeink elsoványítására.

Ugyanezt a célt szolgálják közigazgatási úton minden jog és törvény megcsúfolásával azzal, hogy százados felekezeti iskolák ingatlanait kényszer útján lehetetlen olcsó áron román földművelőknek adják bérbe, érvénytelenítve olyan kifogástalan magánjogi szerződések, amelyek megajánlott tisztességes bérjövödelmet biztosítottak a nagy anyagi nehézségekkel küzdő kultúrintézményeknek,

Átvették az összes állami és községi javakat. Szedik és szabadon emelik a közjövödelmeket anélkül, hogy ezzel együtt a magyarság sajátos érdekeit szolgáló közterheket viselnék. Így az összes magyar egyházak minden törvényes államszegélyét beszüntették azért, hogy az erdélyi magyarság egyetlen és utolsó mentsvárát: az egyházakat intézményeivel együtt pusztulásra ítélik és hivatalnokait inségbe kergessék.

Átvették az összes állami és községi szerződésekkel állami kezelésbe adott felekezeti iskolákat felszereléseikkel együtt. Tanszemélyzetét, miután ezek is időelőttinek mondták az állampolgári hűségeskü letételét, szolgálatból elbocsátották. Miután helyettük az átvett iskolákba elegendő tanerőt nem tudtak állítani, még a kvalifikációs törvény szinte nevetséges megcsúfolásával sem, s így az iskolák egész sora üresen áll, s dacára annak, hogy a legtöbb kaszárnya is üres, mégis felekezeti iskoláink és internátusaink helyiségeit katonai és

közigazgatási célokra lefoglalják. Elég lesz egy példa: a református egyház egyetlen felsőbb leányiskolája lefoglalt helyiségekben kórházat rendeztek be a bujakóros nők számára.

Általános közigazgatási szerveik, falusi bírák, csendőr-mesterek útján a vallási élettel össze nem függő és lelkiismeretükkel meg nem egyező liturgikus funkciókra kényszerítik a papokat, s amennyiben a rendelkezéseket vonakodnak teljesíteni, nemcsak bebörtönözik, de embertelen módon el is verik őket. Budapest elfoglalása örömeire elrendelt harangozás és hálaadó istentisztelet megtagadása miatt bebörtönözött és véresre vert magyar keresztény pápók száma napról napra nő.

Mindezekon felül a történelemben páratlanul álló ádáz fajgyűlölettel megfertőztették a közélet levegőjét. Színmagyar városokban minden magyar feliratot összetörtek és katonailag rendelték el a román feliratokat. Szigorú büntetéssel kényszerítik a magyarságot a román nemzeti színek használatára, üldözik a magyar színt, a magyar ruhát, a magyar szót s az ilyen irányú atrocitások ellen senki védelemben nem részesül. Kolozsvárt, Marosvásárhelyen, Brassóban, Déván ledöntötték és meggyalázták a magyar nemzet legnagyobb hőseit, vagy vallásos génuszait ábrázoló szoborműveket. Marosvásárhelyen ledöntötték a Kossuth, Bem és Rákóczi szobrokat. Déván az egész művelt világ s főleg Amerika és Anglia unitáriusainak adományaiból emelt s részvétük mellett felavatott Dávid Ferenc emlékművet zúzták darabokra. S ezekre még a felháborodásunkat is vissza kell fojtanunk, mert panaszainkra igazságot soha, de feljajdulásunkat is megtorló új üldöztetést annál többször láttunk.

Ítélik meg ezekután Excellenciátok lelkiismeretük szerint, ez-e az a jobb igazságosság, amit ígértek a világnak, ez-e az emberiesség és méltányosság diadala? Ítélik meg Excellenciátok, viselhetik-e a felelősséget Önök egy olyan szövetségesért, aki erkölcsi és fizikai súlyát Önöktől vette, hatalmát az Önök nevében gyakorolja és „így” gyakorolja? Érezzük azt a felelősséget, amely feljajdulásunkkal jár, valamint azt a kockázatot is, amivel a panaszunknak éppen a román kormányzótanács útján való Önökhöz jutásának kísérlete jár; de elviselhetetlen volna ránk az a gondolat, hogy elmulasszunk valamit, amivel az igazság és emberiesség eszméinek és eltiprott, bűnén felül vezeklő, halálragyötört nemzetünknek tar-

tozunk. Bízunk abban, hogy Excellenciátok is érzi ezt a felelősséget és irtóznak attól a lehetőségtől, hogy most, amikor egy boldogabb világberendezkedés ígértetett, egy jobb sorsra érdemes nép faji és politikai elpusztulásának bűne sötét árnyékként lebegjen a felhajnalodó békekorszak felett, s vessen örök homályt azok nevére, akik ezt a nemzetgyilkolást megengedték, vagy megakadályozására nem tettek meg a kellő időben mindent ami módjukban állott volna.

Azért bizakodva kérjük Excellenciátokat, küldjenek ki Erdélybe egy állandó bizottságot, amely e panaszokat tárgyilagosan és megértően vizsgálni hivatott s ment lévén az elfogultságtól, elégséges erővel is bírja megtörni azt a terrort, ami ma itt minden igazságosság útjában áll.

Fogadják Excellenciátok kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

Kolozsvár, 1919 szeptember hó 8-án.

Nagy Károly s. k.,
erdélyi ref. püspök.

Ferencz József s. k.,
magyarországi unit. püspök.

Gróf Mailáth Gusztáv Károly s. k.,
erdélyi róm. kath. püspök.

* * *

Az angol lordok az angol felsőházban ezen emlékirat kapcsán a magyar ügyet még 1919 december havában szóvá tették és melegen felkarolták erdélyi véreink és az egész magyar nemzet ügyét.

Az elhangzott felszólalásokat itt közöljük:

Lord Bryce¹: Lordjaim²! E késő éjjeli órák dacára köte-

¹ Bryce Wiscourt az angol felsőház tagja, Anglia egyik legkiválóbb jogásza, történetírója és politikusa. Egyetemi tanulmányainak bevégezte után egy ideig Londonban volt ügyvéd, később Oxfordban egyetemi tanár. Volt másodállamtitkár a külügyminisztériumban, Írország államtitkárja is volt, sőt angol kereskedelmi miniszter és hosszabb ideig Washingtonban mint angol nagykövet működött. Nagy utazásokat tett Délafrikában, Oceániában, a sarkvidéken, a Kaukázusban és Örményországban. Írt nagyobb történelmi munkát a római szent birodalomról. Leghíresebb műve az Amerikai Egyesült Államok köz- és magánéletét, alkotmányát, kormányzati viszonyait tárgyaló mélyreható munka: „The American Commonwealth”. Ezenkívül sok más jogi és történettudományi értekezése jelent meg. A hatvanas években Magyarországot is felkereste és Erdélybe is eljutott. Ezóta élénk rokonszenvvel és érdeklődéssel viseltetik Magyarországra iránt.

² Az angol főnemességnek öt fokozata van. A legmagasabb a

lességem pár észrevételt tennem annak indokolására, miért kellett e kérdést a Lordok elé terjesztenem. Mindnyájan emlékeznek Lordjaim, hogy Németországgal és Ausztriával kötött fegyverszünet után, Románia csapatai a szövetséges hatalmak jóváhagyásával Erdélybe benyomultak és követték a hátráló osztrák-magyar csapatokat ezen országon keresztül és végre Magyarország fővárosába, Budapestre is megérkeztek. Arra is emlékeznek, hogy mily kevésbé viselkedtek megfelelően a megszállt országokban, úgy, hogy a szövetséges hatalmak, kiknek figyelmét e tény szintén magára vonta, tiltakozni voltak kénytelenek eljárásuk ellen.

Erdélyben, amelyre különösen szeretném a Ház figyelmét felhívni, a román katonaság az egész országot elfoglalta. Úgy bántak vele, mintha legyőzött ország lett volna és még ma is hasonló a helyzet. Röviden vázolni kívánom most Önöknek, mire alapítják ők ezen eljárásukat: a románok azt vitatják, hogy a nemzeti elv alapján joguk van egész Erdély, sőt Magyarország egy tekintélyes részének birtokbavételére is; ezen az alapon azt követelik, hogy ha Magyarországgal a béke megkötetik, akkor az utóbbi köteles legyen e területeket Romániának átengedni.

Hogy e követelés jogosultságát igazolhassák, arra töreksenek, hogy Erdély magyar lakóit birtokukból kiforgassák és helyükbe, különösen a városokba, minél több románát ültesse-
nek, hogy népszámlálás esetére a román népesség nagyobb számú legyen. A magyarok bizonyos rétegeit ki akarják szorítani, hogy helyükre a románoknak utat nyissanak. Ez az egész Erdélyre és Magyarországon tekintélyes részére felállított követelésük igazságtalan és nincs tényekre alapítva. Azt hiszem, bár nagyon nehéz teljes bizonyossággal nyilatkozni, hogy a román népesség Erdélyben nem haladja meg az 55%-ot. Bármint álljon is a dolog, mindenesetre a kétharmadon jóval alul marad. Magyarországon, ahol 23 vármegyét követelnek, azt hiszem, nincs több román, mint a népességnek 43%-a, azért itt a követelésük még kevésbé jogosult.

herceg, azaz Duke (djuk), azután jön a márki, azután az Earl (örl), azután a viscount (vejkaunt), végül a báró, azaz baron. Mindezeket beszédközben Lordnak szólítják. Ezenkívül van az angol gentry (dzsentry), a köznemesség. Ez három osztályra oszlik: Baronet, Knights (neits), Esquire (eszkevej).

Amint ezt Önök Lordjaim tudják, a román népnek és Romániának műveltsége határozottan alacsonyabb színvonalon áll, mint a magyaroké és ezért lealázása, „lefokozása“ a magyar népességnek, hogy román tisztviselők legyenek föléljük rendelve, akik oly kevésbé művelt és kevésbé előrehaladott országból származnak, mint amilyen Románia. Szerencsére az erdélyi románok műveltebbek és általánosságban jobb helyzetben vannak, mint a román parasztok, akik jóformán jobbágyszámban élnek Romániában. Természetesen most már olyan szempontból kell néznünk ezt a dolgot, mintha a román kormányzati rendszer és a román tisztviselők bevezetettek volna Erdélybe. Ehhez hozzá kell még tennem azt, hogy a román kormánynak az a követelése, mely Erdélyre és a 23 magyar vármegyére vonatkozik, tulajdonképen Magyarország gazdasági pusztulását jelenti és nagyon komoly megfontolást érdemlő kérdés, mivel ez is hasonló ahhoz a jogtalan szigorúsághoz, amellyel a békeszerződés Ausztriára nehezedett s amely Ausztriát, vagy ami Ausztriából megmaradt, az éhség és pusztulás jelenlegi állapotába juttatta.

Nincs Középeurópának oly része, mely az inségtől és éhségtől többet szenvedett volna, mint Alsó- és Felsőausztria s ez főként az Ausztriára kirótt békeszerződés rendelkezésének tulajdonítható. Ezt a rossz példát nem szabad megismételni, hacsak nem akarnak a szövetségesek Magyarországon is hasonló állapotokat előidézni.

Nagyon sajnálatos, hogy a békealkudozásokat annyira titokban tartják; elég végzetes baj az is, hogy a párisi tanács tárgyalásait a szövetséges országok népe előtt el akarja titkolni. Ha ezek ismeretesek lettek volna, legalább is néhány szövetséges országból tiltakozás hallatszott volna ezek ellen, mivel nagyon valószínű, hogy a párisi konferenciának határozata szerencsétlen eredményeket fog előidézni.

Itt van a kezemben egy emlékirat, melyet Párisban a három erdélyi püspöktől kaptam, akik az ország jelenlegi helyzetével foglalkoznak és ezek a római katolikus, a kálvinista és az unitárius püspökök voltak. Önök közül uraim, talán sokan nem tudták, hogy van Erdélyben kálvinista és unitárius püspök s azt hiszem, hogy talán ez teljesen egyedülálló jelenség a maga nemében; még inkább figyelemreméltó az a tény, hogy a három különböző egyházi szervezethez tartozó három püspök,

akik egymástól sok tekintetben annyira távol állanak, erre a közös tiltakozásra egyesültek egymással. A keresztény egyház-történelemben ez az első ilyen eset és ezt az egyesülést népünknek válságos helyzete hozta létre, mivel úgy a r. katolikusok, mint a protestánsok sorsa olyan súlyossá vált, hogy kötelességüknek tartották erre az egész világ figyelmét felhívni.

Ezen emlékirat tartalmazza azon sérelmeket, amelyeket a püspökök állítása szerint Erdély magyar lakosain elkövettek, úgy a r. katolikusokon, mint a kálvinistákon és unitáriusokon. A sérelmeket részben politikai célból követték el és azon törekvésből, hogy amennyire csak lehet románosítsanak, részben pedig egyházi célból, hogy annyit ártsanak, amennyit csak lehet a r. katolikus, a kálvinista és az unitárius egyháznak s befolyásukat amennyire csak lehet csökkentsék, hogy helyükbe a román egyházakat állíthassák.

Panaszaik között van az ott működő polgári magyar tisztviselőknél kártérítés nélküli kiűzetése, továbbá az állami és községi iskolák lefoglalása, tanítóik elűzetése csak azért, mivel nem voltak hajlandók Romániának a hűségesküt letenni, melyre természetesen nincsenek kötelezve. A román szuverénítás itt még nincs elismerve és így ez teljesen erőszakos és jogtalan cselekmény a román tisztviselők részéről. Arról is szólnak továbbá a püspökök, hogy az államnak és az önkormányzati egyesületeknek tulajdonát lefoglalták, hogy az egyházi és nevelésügyi alapokat szintén elvették és a tulajdonjogukat sem respektálták; de ennél még rettenetesebb erőszakosságokat is követtek el, így pl. papokat és nőket megbotoztak. Egyéb értesüléseket is szereztem egy lelkésztől, aki mostanában látogatta meg Erdélyt; ő 73 olyan, a románok által kirótt büntetést sorol fel, amelyeket magyaroknak azért kellett elszenvedniök, mivel visszautasították a román államnak a hűségeskű letételét, — amelynek követelésére külföldben sem volt joguk — vagy pedig a román katonaságnak és tisztviselőknél valami más, állítólagos megsértésért. Itt vannak erre vonatkozó irataim és ezeket kívánatra a kormánynak átadhatom. Önök, Lordjaim, természetesen beláthatják, hogy én nem vállalom felelősséget ezekért a tényekért és pusztán csak elmondom azokat az értesüléseket vagy adatokat, amelyekről a püspökök irata és más hozzám érkezett közlemények szólnak: nem vagyok abban a helyzetben, hogy ezek helyességét megállapíthassam és nem is szándékom a román

kormányt vádolni, hogy ezen cselekmények elkövetésében bűnös volna. A sérelmekről azt mondják, hogy azt a román katonai hatóság követte el; hogy ilyen utasításokat kaptak volna ezek bukaresti fölöttes hatóságaitól, azt természetesen nem tudom. A félreértések elkerülése végett határozottan ki akarom jelenteni, hogy ezek az értesülések csak hozzám érkeztek s nem azért szólalok fel mellettük, mintha a kormányt arra akarnám felkérni, hogy az emlékiratban foglalt kérést teljesítse, hanem azért, hogy indítsanak a szövetséges kormányok vizsgálatot és hogyha ezek a tények beigazolódnak, akkor tegyenek a szövetséges kormányok olyan lépéseket, amelyek biztosítják az ilyen cselekmények megszűnését.

Úgy értesültem, hogy legújabbán Romániával oly irányú szerződés kötött, amely gondoskodik a kisebbségek biztonságáról, — legyenek azok faji, vagy vallási kisebbségek — s Románia által szerzendő bármily területen. Ha tényleg így van, akkor a vizsgálat nem lesz haszontalan, mivel meg fogja mutatni, hogy hol vannak veszélyek. Ha a román tisztek és katonák bűnösök ezen sérelmek elkövetésében, akkor a szövetségeseknek éberem kell vigyázniok, hogy megállapíthassák milyen intézkedéseket kell keresztülvinniök, hogy a kisebbségek védelmét a románok szigorúan és hűen keresztülvigyék, minden vonalon. Ebben az ügyben okvetlenül vizsgálatot kell tartani. Amit kérdezni óhajtanék, ez a következő: úgy tudom, hogy a szerződés Magyarországgal még nem íratott alá és természetesen Magyarországtól területeket szerződés nélkül elvenni nem lehet. Hogy meg lehessen állapítani tehát, hogy hol vannak a valódi határai azoknak a különböző nemzetiségeknek, akik Erdélyt és a 23 vármegyét lakják, egy pártatlan bizottságnak kell vizsgálatot tartani. E kérdés eldöntése nem könnyű, mert sok helyen vegyesen laknak a nemzetiségek, de egy pártatlan bizottság mindenesetre képes lesz meghúzni azt a vonalat, amely megjelöli, hogy hol kell a határnak elvonulni azon a területen, amelyet Romániának engednek át. Nem vitatom, hogy Romániának nincs jogosultsága Erdélyben bizonyos területekre és ezért azt javasolom, hogy ezt a munkát a párisi konferencia végezze el, esetleg még mielőtt a béke megkötöttet, vagy később, mint a békeszerződés egy részét, s mikor a bizottság jelentését megtette, akkor az igazságos határok, az ő előterjesztésük alapján állapíttassanak meg.

Felszólalásomban a magyarság egyik ágára, a székelyekre kívánok különösképen kiterjeszkedni, kik 1000 év óta Erdély keleti részén laknak. Ezt a területet magam is meglátogattam sok évvel ezelőtt. Egyszerű, becsületes hegyvidéki nép lakik ott, kik egymásközt élnek és a románokkal egyáltalában nem vegyülnek össze. Súlyos igazságtalanság volna ezt a népet egyszerűen Romániának alávetni, mely rájuk nézve vallásra, nyelvre, fajra idegen. Azt óhajtom, — s remélem, hogy ez így is lesz — hogy amikor a határok megállapíttatnak, akkor ezeknek a magyaroknak ügyéről alapos megfontoltsággal gondoskodnak, nehogy ezek román uralom alá kerüljenek. Mert megjegyzem, hogy a magyar népesség, magasabb kultúrszínvonalat ért el, mint a román s olyan országnak, mint Anglia, nem szabad közömbösen tárgyalnia a magyar nép követeléseit és jogait. Nincs Európának olyan része, ahol Anglia oly nagy becsülésben és szeretetben állt volna, mint hosszú időn át Magyarországon. Még 1886-ban utaztam Magyarországon, és így nyilatkozhatom azon barátságról és meleg érzésről, amely Magyarországon és Erdélyben Anglia iránt akkor is megnyilvánult. Ez főleg azon ténynek volt tulajdonítható, hogy az 1849-iki magyar háború után a mi népünk oly szívesen fogadta a száműzötteket és enyhítette súlyos szenvedésüket. Azt lehetne természetesen ez ellen felhozni, hogy az újabbi időben Magyarország Németország szövetségese lett. Ennek oka azonban az az érthető nagy aggodalom volt, amellyel őket Oroszország ereje eltöltötte. Ez a nagyhatalom állandóan fenyegette az országot és ő volt az okozója 1849-ben függetlenségük megsemmisítésének is, amikor egy nagy orosz hadsereg a magyarok hazafias mozgalmát elnyomta. Ennek következtében Magyarország azt gondolta, hogy kénytelen Németországhoz fordulni Oroszországgal szemben védelemért. De ettől eltekintve mindig ápolta a barátságot Angliával és nagy kár volna, ha mi bármily méltánytalan cselekedetnek részesei volnánk egy olyan országgal szemben, amelyhez valamikor igen szoros kötelékek fűztek.

Hozzáfűzhetem még ezekhez, hogy a magyar nagyon önérzetes nép s nem hiszem, hogyha Magyarországtól népessége egy részét elvennék és román kormányzat alá helyeznék, hogy ebbe a magyarok szelíden belenyugodnának. Mint több hasonló esetben, úgy itt is attól lehet tartani, hogy a párisi konferencia elhanyagolja azokat az elveket, amelyekből kiindult

és a nemzetiség és önrendelkezés elvét átlépve, a népeket idegen uralom alá helyezi. A nemzetiségek azonban minden valószínűség szerint nem fogják magukat ennek állandóan alávetni és így további elégedetlenség, veszély, felkelés és háború csíráit hintik el. Ez történik Tirolban pl. Ez történt a balkáni országokban is és nagyon félek attól, hogy itt is ez az eset fog beállni. Mindenki, aki a magyarok lelkületét ismeri, tudja, hogy ebből előbb vagy utóbb bajok lesznek és ismét visszatérnek azok a nemzetiségi viszálykodások, amelyekből ez az utóbbi háború is keletkezett. Ezért komolyan figyelmebe ajánlom Őfelsége kormányának ezt a kérdést, — amelyet az erdélyi népre vonatkozólag előterjesztettem s kérem, hogy a tényeket vizsgálja meg és nyújtson védelmet, ha erre szükség van.

* * *

Lord Bryce ezen beszéde oly nagy hatást keltett, hogy még az angol külügyminisztérium képviselője, lord Stanmore is kénytelen volt elismerni, hogy román részről minden valószínűség szerint sok sérelmes intézkedés, üldözés érte a magyarokat, bár ő azt gondolja, hogy végleges állásfoglalás előtt meg kell még várnia, hogy a közölt adatokat a kormányhoz érkező hivatalos jelentések megerősítik-e. Ezeket a bajokat azonban az okkupációt végrehajtó katonaság túlkapásainak tulajdonítja és mivel a román kormány a kisebbségek védelmére vonatkozó szerződést aláírta, reméli, hogyha a katonai hatóságokat polgári hatóságok fogják felváltani, akkor Erdélyre is új korszak fog beköszönten.

II.

Angol lordok a magyar béke feltételeinek jóakarattal és gondos vizsgálat után való megszövegezését kívánják.

*Lord Newton:*³ Mivel az általános érdeklődést azok az események kötik le, amelyek legújabbban részben Német-

³ Newton báró, az angol felsőház tagja, hosszú ideig volt diplomáciai és katonai szolgálatban, politikai kérdésekkel foglalkozó több műve jelent meg, 1916 óta fizetéstelen másodállamtitkár a külügyminisztériumban. Magyarország ügyét melegen felkarolta és nemrégiben az országot és Erdélyt is beutazta. A magyar kérdések iránt állandó érdeklődéssel viseltetik.

országban, részben Törökországban történtek, a magyar békeszerződés kérdése elkerülte a figyelmet. Ez azonban nem szolgálhat okul, hogy a kérdést elő ne hozzuk, mert ez olyan ügy, amely sok ezer embernek jólétére és sorsára döntő fontossággal bír. Amint már egy korábbi alkalommal is kifejtettem, nem hiszem, hogy Angliában a legkevésbé is tisztában volnának azzal, hogy mily rendkívülien szigorúak és kemények a javasolt békefeltételek. Egy pillanatra illusztrálni óhajtánám ezt azáltal, hogy összehasonlítom a magyar békeszerződést a német békeszerződéssel. Sok embernek a véleménye szerint a német békeszerződés rendelkezései túlságosan kemények és szigorúak, de hogyha ezt összehasonlítjuk a magyar békefeltételekkel, akkor a következő eredményre jutunk: bár a német békeszerződés pontjai rendkívül kemények, bár a németek kényszerültek területeket átadni Franciaországnak (jegyezzük meg, népszavazás mellett), bár kényszerültek feladni Danzigot is (ismét népszavazás mellett) bár kénytelenek más területeket is átadni, mégis az az egész terület, amelyet a németeknek át kell adniok nem nagy és ha a népesség számát tekintjük, melyet Németországtól elszakítanak, úgy ez a veszteség sem mondható jelentékenynek. Nem tudom, hogy Németország népességét mennyire becsülik a békeszerződés rendelkezései értelmében, de azt gondolom, hogy még mindig marad kb. 65,000.000 német és kétségtelen, hogy Németországnak bizonyos feltételek mellett meg van a lehetősége, hogy ismét kiheverje a csapásokat és Európa egyik nagyhatalma maradjon.

Nézzük most Magyarország esetét! Magyarország a háború előtt egy önmagát fentartó, virágzó ország volt a legtökéletesebb földrajzi és gazdasági egység — azt hiszem — egész Európában és népességének a száma meghaladta a 18 milliót. A 18 millióból most kb. 7 millió maradt és nem kevesebb, mint kétharmadát a magyar területeknek új államok között osztották fel. Ecélből a tótokat, akik ezt a legkevésbé sem óhajtották, elszakították Magyarországtól és Cseh-Szlovákiába kebelezték be; ezek között a tótok között nagyobb magyar és német tömbök is vannak. Így Pozsony városában több mint 96 % vagy 97% a magyar és ezt csak azért csatolták az új államhoz, hogy dunai kikötőt adjanak neki. Nyugatmagyarországon olyan magyar honpolgárokat, kik németül beszélnek, akaruk elle-

nére Ausztriához csatoltak. Még nagyobb számban vannak délen, akiket teljesen önkényesen Jugoszláviába kebeleztek be. Amennyire t. i. én értesültem, ezek egyáltalán nem vágyakoztak a szerbek uralma alá kerülni. Keletmagyarországon pedig ezeknél is sokkal nagyobb számú lakosság jutott nagy magyar és német népességű tömbökkel és városokkal, évszázados magyar kultúrával a románok hatalmába, bár ezeknek épen a románok voltak legelkeseredettebb nemzeti ellenségeik. Nem tagadhatjuk, hogy a két utolsó esetben, azaz a jugoszláv és román bekebelezéseknél elszakított lakosoknak egy magasabb civilizációt kell alacsonyabb műveltséggel felcserélniök. Azt szeretném tehát tudni, hogyan remélhetjük ilyen körülmények között, hogy ezek békességben és megelégedetten fognak élni.

Vegyük például azokat a gazdasági veszteségeket, melyek Magyarországot érték. A békeszerződés következtében elvesztette Magyarország szántóföldjeinek 57⁰/₀-át, szarvasmarha állományának 65⁰/₀-át, juhainak 70⁰/₀-át, erdeinek 80⁰/₀-át, valamennyi sóbányáját és kb. egész bányaterületét, vasútvonalainak 65⁰/₀-át, beleértve legfontosabb vasúti összeköttetéseit és mindezen kívül elveszti ellenőrzési jogát a vízi útakon, amelytől nagyrészen az ország boldogulása függ. Minden túlzás nélkül mondhatnók tehát, hogy az ország gazdaságilag képtelen lesz fennmaradni, de még ennél is súlyosabbá teszi a helyzetet az, hogy kb. 3 és fél millió magyart és valami másfélmillió németül beszélő magyart, mintha állatok volnának, úgy helyeztek át egyik országból a másikba.

Megvallom, azt hittem, hogy az a tanulság, amelyben a világnak a legutóbbi években része volt, használni fog, belátják, hogy céltalan idegen fajokat akaratok ellenére, anélkül, hogy módjuk volna a kérdéshez hozzászólni, annektálni. Azt hiszem valószínű, hogyha a németek 1871-ben Bismarck tanácsa ellenére nem követelték volna az egész Elzászt és Lotharingiát, akkor a háború Német- és Franciaország között nem tört volna ki. Nem akarok olyan messzire menni, hogy azt mondjam, hogy Németország és Anglia között sem tört volna ki a háború, de könnyen elképzelhető, hogy ez Németország és Franciaország között elkerülhető lett volna. Azt is lehetne vitatni, hogyha az osztrák birodalom nem lett volna olyan balga, hogy annektálja Boszniát és Hercegovinát néhány évvel ezelőtt, akkor valószínűleg békességben élhettek volna Szerbiával. Ily körülmények

között jogosan és természetesen kérdezhetjük: mi lett az ú. n. önkormányzati jog kérdésével, miért kell civilizált emberi lények millióit átszállítani egyik országból a másikba, mint juhokat, vagy barmokat, anélkül, hogy ezek véleményüket nyilváníthatnák? Miért nem engedik meg, hogy itt is népszavazás legyen, mint ahogy máshol is volt.

Népszavazást engedélyeztek Sziléziában, népszavazások lesznek Danzigban és az Allensteinmariewerden kerületben is, ahol az a javaslat, hogy német területeket Lengyelországnak engedjenek át. Schleswigben volt már népszavazás és jelenleg ismét van egy folyamatban. Népszavazást engedélyeztek éppen most a klagenfurti kerületben is. Azt hiszem helyes az az értesülésem, hogy ugyanilyent engedélyeztek a Saar völgyében is. A magyar kiküldöttek is kijelentették, hogy teljesen készen volnának belenyugodni egy népszavazás eredményébe. Az egyedüli válasz arra a kérdésre, miért nem lehet ennek a népnek népszavazást engedélyezni, az lehetne, hogy Magyarország annyira bűnös, hogy ezt az engedményt nem lehet neki megadni, tőle ezt is meg kellett vonni. Én a magam részéről semmi ilyen megállapítást nem vagyok hajlandó elismerni, sőt azt állítom, hogy Magyarországnak határozottan erősebb joga van e követelésre, mint bármely más országnak, amellyel háborúban voltunk.

Hogyha a háborús felelősség kérdéséről van szó, mindnyájunknak egyet kell értenünk abban, hogy legelsősorban is Németország oka a világháborúnak és ennek következtében neki kell szenvednie; egész természetes, hogy bizonyos bosszúérzés uralkodik nálunk Németországgal szemben, de hogyha fontolóra vesszük, a többi hadviselő helyzete sem sokkal jobb. Természetesen Törökországra és Bulgáriára gondolok. Ezek az országok határozottan áruló módjára jártak el az entente-tal szemben. Azt vallották, hogy barátságos érzéssel viseltetnek irántuk és eközben az egész idő alatt titokban megállapodásokat létesítettek a központi hatalmakkal és mikor azt gondolták, hogy itt van a kedvező alkalom, egyesültek velük abban a reményben, hogy győzni fognak. Igazán nem hiszem, hogy kettőjük közül bármelyik is különösebb szánalmunkra érdemes volna.

Magyarország befolyása Ausztriának külpolitikájára mindig sokkal kisebb volt, mint ahogy azt általában felteszik. Magyar-

ország sohasem akart háborút és arra igazán még a legtávolabbról sem gondolt, hogy országunkkal háborúskodjék. Tudjuk abból a könyvből, amelyet Czernin gróf adott ki, hogy Tisza István, akit tűzcsóvának tartottak, a háború ellen volt, minden lehetőt elkövetett, hogy megakadályozza. Őt elnyomta az osztrák katonai irányadó nézet és Magyarországnak a birodalom többi részével együtt kellett harcolnia. Magyarország egyáltalában sohasem volt németbarát hatalom, hanem mindig igen erősen angol szimpátiák hatották át. S van egy alapkörülmény, melyet nem szabad elfelejtenünk s ez az, hogy valamennyi ország közül, mellyel háborúba keveredtünk, egy sem bánt jobban a mi alattvalóinkkal, mint Magyarország, sőt teljes elfogulatlansággal azt is be kell vallanom, hogy az angol alattvalóknak Magyarországon jobb sorsuk volt, mint az ellenséges alattvalóknak országunkban.

Mi Magyarország bűne? — Bűne az, hogy ellenünk harcolt. Ez teljesen igaz. De a cseh-szlovákok, jugoszlávok és a többi népek, akiket most barátokként és testvérekként üdvözlünk, szintén ellenünk harcoltak; ezeket is kényszerűség vezette, egyik sem óhajtotta a háborút. Ezeknek is küzdeniök kellett és a különbség köztük az, amelyet éppen most jeleztem, hogy míg ezeket a fajokat, mint barátokat és testvéreket üdvözljük, addig a magyarokkal, akik ugyanazon módon harcoltak, úgy bánunk, mint legkegyetlenebb ellenségünkkel. De feltéve, hogy bűnt követtek el, — azt a bűnt, hogy ellenünk harcoltak és azt a bűnt, hogy talán részben felelősek a háborúért — ki vitathatja el, hogy nem bűnhődtek meg már elég súlyosan ezért? Magyarország azelőtt Európa egyik legvirágzóbb országa volt, most tulajdonképpen csődben és félig inséges állapotban van. A nép négy hónapon át szenvedett a bolsevizmus alatt és bár erről nekünk nincsenek közvetlen tapasztalataink, mégis nagyjában elképzelhetjük, hogy mit jelent ez. Ehhez járul még, hogy a román okkupációt végig szenvedték, amely az elmúlt nyártól mindezideig tart. Néhány héttel ezelőtt felhívtam a figyelmüket arra a nagyfokú kegyetlenségre, mellyel Magyarországot sujtották; idéztem a magyarországi brit tisztviselő véleményét, akik a románok által okozott károkat 100 millió fontnál többre becsülik. Amennyire én tudom, ez az okkupáció még mindig tart, bár a románok valami jelentéktelen távol-ságra visszavonultak is. Ez bizony elég súlyos helyzet.

E szerencsétlen népnek a sorsát még tűrhetetlenebbé teszi

az a körülmény, hogy ellenséges államok gyűrűjétől van körülveve. Magyarország valóban olyan helyzetben van, mint a gutaütött, akit hozzátartozói és társai állandóan rugdosnak és csipkednek. Ehhez járul még a megpróbáltatások egész sorozata, melyet szerencsétlen helyzetében el kell szenvednie. Így pl. el kell viselnie úgy itt, mint Franciaországban egy irántuk erősen ellenséges indulattal viseltető sajtó támadását. Sohasem veheték kézbe haladóirányú lapot, hogy hosszú leírásokat ne találják benne arról, amit „fehér terror”-nak neveznek és ami Magyarországon állítólag most is teljes erővel dühöng. Nagy kételyeim vannak arra vonatkozólag, hogy egyáltalán van-e fehér terror? A kormánynak nagyon könnyen módjában állna ezeket az állításokat ellenőrizni. Miért nem teszik közzé a budapesti angol képviselők jelentéseit? Ezt már benyújtották és mindezideig semmi sem történt. Ez véget vetne azon állandó támadásoknak, amelyek azokkal az atrocitásokkal foglalkoznak, amelyeket „fehér terror” néven jeleznek.

A másik súlyos vád e szerencsétlen nép ellen az, hogy a monarchikus államformát kívánja fentartani. Nem tudom megérteni, milyen alapon akadályoznak meg más népek egy civilizált államot abban, hogy azt a kormányformát válassza, amelyet a legjobbnak tart. Magyarországon szavazati joga van nemcsak minden férfinak, de nők is s bár elég különös, hogy a monarchikus államformához ragaszkodnak és esetleg valamely egyáltalában nem érdekes királyi személyt választanak meg államfőnek, még sem jogos ennek megtiltása. Az én nézetem szerint egy monarchia nem jelent nagyobb veszedelmet Európa békéjére, mint egy köztársaság. Azon európai országok közül, akiknek sikerült magukat a háborútól távol tartani, öt monarchia volt. És amennyire én tudom, nincs semmi pozitív bizonyítékunk arra vonatkozólag, hogy a köztársaság szükségképen békésebb államforma, mint a monarchia.

Nem hihetem, hogy Őfelsége kormányának véleményét brit és a francia sajtó hűen reprodukálná. Nem hihetem, hogy Őfelsége kormányát Magyarország iránt ellenséges érzések hatnák át. Sőt, meg vagyok győződve róla, hogy épp annyira ellene volnának az ország minden szükségtelen megcsonkításának, mint bárki itt e Házban. Nyílt titok, hogy az olaszok amellet vannak, hogy a javasolt feltételek módosíttassanak. Világos ezért, hogy a megnyilvánult ellenséges érzület valahol

máshol keresendő. A bizalom, amelyet Magyarország a brit pártatlanságba és a brit igazságérzetbe helyez, oly nagy, hogy mindent, ami tőlünk jön, szívesen elfogadnának és ezért nagyon sajnálom, hogy alkudozásokat a békeszerződésre vonatkozólag Párisban vezetik. A békefeltételek — bármiképen történjék is a megállapodás — kétséggel szigorúak lesznek; ha azonban ezek túlságosan kemények lennének, akkor nagy nehézségekkel kell küzdeni, hogy Magyarországon békésen elfogadják őket. Ellenben, ha országunkban állítanák össze a feltételeket és ha a magyaroknak alkalmuk nyílna itt ügyüket a pártatlan közvélemény elé terjeszteniök, akkor meg vagyok róla győződve, hogy bármi lenne is a döntés, ebbe a magyarok szívesen belenyugodnának.

Ezeket az észrevételeket nem az az óhajtás sugallja, hogy Őfelsége kormányát támadjam, vagy kellemetlen helyzetbe hozzam. Én csupán röviden és nagyjában megmagyarázni kívántam, milyenek a jelenlegi állapotok és jelezni óhajtottam azt a tényt is, hogy a mostani viszonyok nem nyújtanak reményt arra, hogy a béke és nyugalom korszakát hozzák, ami pedig nemcsak kívánatos, hanem életbevágóan szükséges is Európa és az egész civilizált világ érdekében.

Bryce Viscount: Az előttem szóló lordhoz hasonlóan én is szeretnék néhány megjegyzést fűzni ehhez a tárgyhöz, bár tőlem is távol áll, hogy Őfelsége kormányát, vagy ennek politikáját kritizálni óhajtanám. Nem tudom, mi a politikájuk iránya, de azt hiszem, hogy az előttem szóló nemes barátom teljesen helyesen járt el, midőn a Lordok figyelmét és amennyire ez a Ház előtti tárgyalás útján lehetséges, az egész ország figyelmét erre az ügyre felhívta és rámutatott arra a módra, ahogy ezt a kérdést eddig kezelték. Sok olyan adatot lehetne erre vonatkozóan felhozni, ami az ország népének sohasem jutott tudomására.

Amint az előttem szóló nemes Lord megjegyzi, Magyarország ellenségei teljesen kezükben tartják a sajtót. A jugoszlávok és a románok javaslatát tárgyalták az ujságokban, de nem tudok egyetlen angol orgánusról sem, amely a magyarok kívánságát terjesztette volna elő. Nem vádolom az angol sajtót igazságtalansággal, de az utóbbi években Magyarországnak nem volt alkalma ügyéről szólnia és most az országnak sorsdöntő óráiban különösen méltányos és igazságos lenne, hogy

több ilyen felszólalást hallhassunk érdekében, mint amilyen az előtttem szóló nemes Lordé volt. Fontos ez abból a szempontból is, hogy alapos véleményt alkothassunk a kérdésről, amelynek eddig csak az egyik oldalát láttuk megvilágítva.

Hallottuk, mily komoly és végzetes következményei vannak az olyan békének, amelyet a bosszú szelleme szült, és amelyet a gazdasági viszonyok kellő figyelembevétele nélkül igyekeznek keresztülvinni. Ausztria esete szolgál ezen észrevételeknek és intelmeknek alapul. Ausztriát, a hatalmas országot a békeszerződés kis 6 millióval bíró állammá csökkentette. A rárótt szigorú feltételek jóformán rombadöntötték. Ausztria lényegileg csődben van. Csődben is marad, ha a jóvátételi bizottság valamennyire nem enyhíti azokat a feltételeket, amelyeket a békeszerződés rászabott. Népe inségre jutott, iparuk megbénult, közlekedési vonalai meg vannak szakítva. Nincs módjában, hogy megkapja azokat az élelmicikkeket, amelyeket Magyarországból, vagy Keletről szokott beszerezni. Nem tud szemet kapni Csehországból és népessége oly helyzetben van, hogy hozzánk intézett felhívást támogatásukra, hogy megmentjük lakosságát az éhenhalástól, az egész országot a romlástól. Tehát egy oly állam segítségét volt kénytelen kérni, amely a legújabb időkig országuk ellensége volt. Ez a következménye annak, ha a béke-feltételeit az irányadó gazdasági viszonyok kellő vizsgálata nélkül állapítjuk meg, és ezért azt hiszem, hogy az előtttem szóló nemes Lord jó szolgálatot tesz, midőn ráirányítja a figyelmet arra a tényre, milyen gazdasági helyzet fog Magyarországon előállani, ha a békeszerződést keresztülvisszük.

Én is csatlakozom ahhoz, amit nemes barátom a magyar nemzet jelleméről mondott. A magyarok egyáltalában nem németbarátok. Ellenkezőleg mindig gyanuval és ellenszenvvel néztek a németekre. Emlékszem, mikor kb. 54 évvel ezelőtt első ízben jártam Magyarországon, az ellenségeskedés oly erős volt, hogy midőn egy magyar úrral beszélgetést kezdtem, ez volt az első szava: ne beszéljen németül és csak azért engedte meg, hogy mégis németül folytassuk a beszélgetést, mivel ez volt az egyedüli nyelv, mellyel angol ember az országban akkor boldogulhatott. Később Magyarország valahogy megbékült Ausztriával és kényszerült sorsát ehhez az államhoz fűzni. Ausztria szoros szövetségre lépett Nemetországgal s

Magyarország nem tudott kitérni e szövetség következményei elől. A félelem Oroszországtól, amely a magyar függetlenséget 1849-ben megsemmisítette, élénken bevésődött a magyar lélekbe és azt gondolták, hogy az egyedüli védelem ez országgal szemben az, ha Németországgal tartanak. Ezt azonban bizonyára kényszerűségnek tekintették és érzelmeik ennek ellene szóltak.

Nemes barátomnak feltétlenül igaza volt, mikor azt állította, hogy nem volt ország, ahol őszintébb barátai lettek volna hazánknak, mint Magyarországon. Gyakran megfordultam ott és mindig tapasztaltam, hogy milyen erős angolbarát érzelmek hatják át e nemzet minden rétegét és ennek bizonyítására emlékeztetem Önöket, Lordjaim, arra a körülményre, amelyre nemes barátom is felhívta már figyelmüket, hogy t. i. mily jól bántak Magyarországon hadifoglyainkkal is, hogy egyáltalán nem érkezett panasz olyan angol tisztől vagy katonától, aki Magyarországról jött vissza. Ahelyett, hogy keresztül vitték volna az internálások kemény módszerét, amint azt a németek tették, a magyarok polgárainkat nem internálták, hanem ezek szabadon járhattak az országban. Olyan dolgok ezek, amelyeket nem szabad elfelejtenünk. Ellenségeink voltak a háborúban, de oly kevésbé voltak személyes ellenfeleink, amennyire csak lehetett.

Magyarország határai kérdésének elintézése roppant nagy nehézségekkel jár. Visszaélnék az Önök türelmével, Lordjaim, ha kiterjeszkednék a különböző határvitákra, amelyek Északon vannak, ahol Magyarország Cseh-Szlovákiával határos, Északkeleten, ahol ruthének vannak, Délkeleten, ahol románok laknak és Délnyugaton, ahol szerbekkel érintkezik az ország. Pedig ez a kérdés megérdemli a gondos vizsgálatot, sokkal gondosabb vizsgálatot érdemel, mint amilyent a legfelsőbb tanács végzett. Ahol a fajoknak, nyelveknek, nemzetiségeknek ilyen vegyüléke van, ott legjobb akarat mellett sem lehet elkerülni, hogy néha egyik faj a másik uralma alá ne jusson. Nem húzhatunk egy olyan vonalat, amely elválasztaná a magyarokat a románoktól, vagy mindkettőt a ruthénektől, tehát más megfelelő eszközöket kell igénybevevünk, ha a kérdést úgy akarjuk megoldani, hogy a lehető legkevesebb zavart és izgalmat okozzuk.

Különösen fontos, hogy meggyőződjünk a nép kívánságáról. Különböző pártatlan forrásokból úgy értesültem, hogy

Északmagyarország ruthén népe a magyar állammal akar összeköttetésben maradni. A ruthéneknek, akik olyan hosszú ideig a magyar állam kötelékében voltak és azt hiszem, megelégedett alattvalói voltak ez országnak, nincsenek panaszaik Magyarország ellen; méltányos tehát, hogy alkalmat adjunk nekik a nyilatkozásra, vajjon el akarnak-e szakadni a magyar államtól, amellyel oly hosszú ideig összeköttetésben állottak, vagy fenn akarják-e tartani összeköttetésüket. Ugyanez a megjegyzésem illik Erdély népére is. Erdély népességének nagyobb része román, a románok egész Erdélyt követelték, de bizonyos, hogy erre nem jogosultak. Arra utazva, sok időt töltöttem ott és egész biztosan állíthatom, hogy legalább is egyharmad része Erdélynek magyar. A népesség egy tekintélyes része, akiket szászoknak neveznek, németül beszél, ezeknek alkalmat kell nyújtani, hogy nyilatkozzanak, — a románokhoz akarnak-e tartozni, vagy a magyarokhoz. Erdély észak- és északnyugati részében jelentékeny tömegű magyar él, ezeknek meg kell hagyni az összeköttetést az anyaországgal. Erdély északkeleti hegyes vidékein lakik a magyarság egyik ősi ága, a székely, kiket szintén nem lehet román uralom alá vetni, mert ellene a legnagyobb eréllyel tiltakoznak. Erre vonatkozólag azt javasolnám, hogy tartsanak gondos vizsgálatot és adjanak alkalmat ennek a három fajnak, hogy kívánságukat kifejezzék és akkor azt hiszem, könnyű lesz egy demarkációs vonalat megjelölni, amely elkülöníti a románokat részben a magyaroktól, részben a németektől. Nem kell ismételnem, amit nemes barátom mondott annak a békeszerződésnek hatásáról, amely Magyarország jövő sorsát szabályozza. Ez a magyar államot régi méreteinek egyharmadára redukálja és több mint három és egynegyed millió magyart, akik nemcsak a magyar nyelvet beszélik, hanem a magyar nép dicső tradícióit is örökölték, olyan idegen uralom alá vet, amellyel szemben a legerősebb ellenszenvvel viseltetnek. Ez a szerződés tönkreteszi Magyarországnak gazdasági összefüggését, megfosztja az országot erdeitől, bányáitól, ipartelepeitől és azon gazdasági forrásaitól, amellyel egy életképes népnek birnia kell; megszakítja közlekedési vonalait, vasutvonalai közül több fővonalat és több fontos vasuti összeköttetést idegen államokba helyez át, megsemmisíti azon kereskedelmi összeköttetést, melyben régi területeinek jórészével állott.

Mindezek a változások súlyos hatással lesznek a magyar nép gazdasági jövőjére, bár nem mondom, hogy ezen változások közül egyesek megvalósítása nem szükséges, amennyiben a lakosság ezt kívánja. Ha az úgynevezett önrendelkezési elvből indulunk ki, akkor azt olyan következetesen kell alkalmaznunk, amennyire csak tudjuk. A legtermészetesebb eljárás az, hogy népszavazás útján bizonyosodjunk meg a nép kívánságáról. Ezt a módot alkalmaztuk már Észak-schleswig esetében. Ezt fogadtuk el Karinthia és Stájerországnál is, ahol a nép, melynek kívánságát meg kell állapítani, részben németül, részben szlovénul beszél. Egy bizottság jár el itt, amely igyekezni fog méltányosan megállapítani a területek határait és a népnek módot ad plebiszcitumra, amelyet ez kellő védelem mellett gyakorolhat. Miért nem történhetik ez Északon a cseh-szlovák, Keleten a román és Délen a szerb határkérdésben? Miért nem küldhetnek ki egy bizottságot a szövetségesek a helyszínére, hogy helyi vizsgálatot tartson és helyi népszavazásokat rendezzen? Nem csak az fontos, hogy igazságos legyen a döntés, de az is, hogy a nemzet maga is érezze, hogy vele szemben igazságosan jártak el. Alkalmat kell adni e népnek, hogy ügyét a békeszerződést megszerkesztő nagyhatalmak elé terjessze és hogy kifejezhesse, hová akar tartozni. Minden igazságtalanság e téren súlyos kockázattal jár. A magyar nagyon önérzetes nép, erős nemzeti és hazafias érzésük van és nem hiszem, hogy bármibe is könnyen belenyugodnának, amit igazságtalannak tartanak. Bármiként is rendezzük e kérdést, ha az igazságosság elvével ellentétbe kerülünk, munkánk nem lesz állandó. Ha el akarjuk kerülni a jövő háborút, — és ki volna közöttünk, aki nem akarná Európát legalább is bizonyos időre ettől megmenteni, — akkor az önrendelkezési jog elveit oly szigorúan kell keresztül vinnünk, amennyire csak lehet és oda kell hatni, hogy igazságosság érvényesüljön. Elég nehézségünk volt eddig is és kérnünk kell Őfelsége kormányát, hogyha békét akarnak és ha el akarják kerülni, hogy állandó háborús tűzfészek legyen az igazságtalantul büntetett nemzetiségeknél, akkor ezt a kérdést azon elvek szerint kell megoldanunk, amelyeknek tiszteletben tartását a szövetségesek kilátásba helyezték, amikor a fegyverszünetet megkötötték. Köteleztük magunkat a nemzetiségi és önrendelkezési elvek keresztülvitelére. Ez alkalommal bebizonyíthatjuk, hogy ragaszkodunk ezen elvhez és komolyan remélem,

hogy Őfelsége kormánya ezt az álláspontot fogja magáévá tenni, mert a jövő békéjének a legjobb védő őre az igazságosság.

*Lord Montagu of Beaulieu*⁴: Megbocsátanak, Uram, ha öviden én is hozzászólok ehhez a tárgyhoz, de éppen most jöttem vissza Magyarországról, ahol közvetlenül tapasztaltam azokat a dolgokat, amelyekről ma szóltak. Minden előítélet-től mentesen vizsgáltam meg a szóbanforgó kérdéseket. Eredeti célom az volt, hogy vasúti és más kérdéseket tanulmányozzak, de az ezekkel való foglalkozás természetesen más problémákra is ráirányította a figyelmemet, mivel a szállítás problémája szoros összefüggésben van sok más megvalósítandó feladattal, így különösen az élelmiszerekkel való ellátás és a kereskedelmi boldogulás kérdéseivel.

Arra a következtetésre jutottam, hogy az ország mostani felosztása a békeszerződésből kifolyólag nemcsak nem célszerű, de túlságosan kegyetlen is. Jelenleg teljes gazdasági káosz van egész Ausztriában és Magyarországon, s ha a békét nem veszik revízió alá, akkor attól félek, hogy a helyzet egyre rosszabbodni fog és végül is kirobbanik az ott állandóan fenyegető veszedelem és hatása a nyugati országokat is érinteni fogja. Az előttem szóló célzott arra az intézkedésre, hogy a vasutakat felosztották. A magyar vasutak fővonalai jelenleg két vagy több ország között vannak szétosztva és mint vasúti szakértő határozottan állíthatom, hogy sem Ausztriának, sem Magyarországnak vasúti közlekedését nem lehet a jelenlegi feltételek mellett haszonnal lebonyolítani. Mindenütt, ahol a vasút a határt átmetszi, — hogyha a békeszerződést nem revidiálják — új berendezéseket kell létesíteni, nagy befogadó képességgel vámvizsgálati helyeket, új fűtőházakat építeni és mindennek a költségei arra az országra hárulnának, amely most félig csődbejutott állapotban van; ez teljesen haszontalan, roppant nagy kiadás. Nagy nehézségeket okoz az országutakon való szállítás kérdése is, mert nem várhatjuk egyik országtól, hogy kijavíttassa a fő útvonalakat, hogyha a

⁴ *Montagu of Beaulieu* báró, az angol felsőház tagja, főleg műszaki kérdésekkel foglalkozik és leginkább a vasúti és szállítási kérdések iránt érdeklődik. Nagy birtoka van Angliában, sokat utazott Amerikában, Japánban, Kínában, Egyiptomban és Délafrikában. A háború után Közép-Európa szállítási és főleg vasúti ügyeinek rendezése céljából folytatott tanulmányokat és ezért Magyarországra is ellátogatott és országunkat nagyon megszerette.

másik ország, amelynek kezében vannak ezen utaknak folytatásai, ezen utakkal nem törődik. Úgy tudom, hogy Magyarország egymással néha ellentétben álló, több különböző faj által alkotott állam volt. De bármiként is állt a dolog, az az ország gazdasági egységet képezett; most négy országra osztották, melyek közül mindegyiknek megvan a maga nemzeti zászlaja és autonómiája, míg a régi rendszer alatt ez a négy ország egy államot képezett.

Az hiszem, semmi értelme sincsen annak, hogy új zászló alatt új nemzetek alakuljanak, ha emellett éhen halnak, mint amilyen tulajdonképpen jelenleg a helyzet. Nemcsak súlyos vámkokat szednek ezeken a mesterséges határokon, de sok esetben teljes szállítási tilalom áll fenn, úgy hogy egészen nevetséges helyzetek keletkeznek. A határhoz közel például egyik város a legnagyobb inségben van tüzelőanyag, vagy élelmiszer hiányában, és közvetlenül a határon túl van egy terület, vagy város, amely a másikat mindezekkel el tudná látni, de ezt nem engedik. A háború kezdetén az volt a szállóige, hogy ennek a háborúnak a célja a háborút megszüntetni; a központi hatalmakra vonatkozólag úgy parodizálnám ezt a mondást, hogy ez olyan béke, amely minden békének végét vet. Bármilyenek voltak is Magyarországnak a vétkei a múltban, nem tudom elképzelni az országnak olyan feldarabolását, amely igazságos volna. Ha a jövőt nézzük, a szétdarabolás egészségtelennek és keresztülvihetetlennek látszik.

Attérek most már ezen nemzetek önrendelkezési jogára. Különböző társadalmi osztályokkal való érintkezésem közben — és én nemcsak a vezető osztályokkal és a kereskedőkkel beszéltem, de a munkások képviselőivel is — azt találtam, hogy a közvélemény úgy Ausztriában, mint Magyarországon a monarchikus államforma mellett van. Azt mondják a két ország lakosságának, hogy a szövetségesek nem tűrik a monarchia visszaállítását. Nem tudom, mennyiben felel meg ez az állítás az igazságnak. Megértem, ha elejét akarják venni annak, hogy a Hohenzollernek visszajöjjenek Németországba, vagy egy Habsburg a központi hatalmak bármelyikének trónjára. De ha az önrendelkezési jognak egyáltalában van valami értelme, akkor az azt is jelenti, hogy a népeket ne korlátozzák abban, hogy milyen kormányformát válasszanak maguknak. Ha például miránk nézve végződött volna szerencsétlenül a háború, hogy

fogadtuk volna azt, ha kényszerítenek bennünket, hogy Mr. *Smillie* legyen az Egyesült Nagybritániai Államok elnöke és hogy Őfelségét, György királyt elhagyjuk; ugyanez a helyzet ezekben az országokban is. Bármily kormányformát választanának is tehát, azt javaslom Őfelsége kormányának, hogy ehhez járuljon hozzá.

Én is támogatom, velem szemben ülő barátom és az utolsó szónok véleményét, amennyiben én is azt hiszem, hogy Őfelsége kormányának nagyon alaposan meg kell vizsgálnia ezt a kérdést, mielőtt a békeszerződés szövegét véglegesen megállapítanák s a kormánynak a helyszínen lévő képviselőit is meg kellene hallgatni és ha lehetséges volna, helyi információkat is kellene beszereztetni. Itt figyelmeztetek mindenkit arra a körülményre is, hogy a térképen könnyűnek látszik ezeknek az államoknak a felosztása, de ha a helyszínén vizsgáljuk meg a kérdést, akkor mindenki be fogja látni, mennyire helytelen ez, ha gazdaságilag is keresztül akarjuk vinni. Ezek az államok ugyanis nemcsak hogy maguk gondoskodtak saját szükségleteikről a háború előtt, de ezenfelül exportálni is tudtak.

Talán szabad emlékeztetnem Őfelsége kormányát arra a tényre (bár talán nincs is erre szükség), hogy az értékek elértéktelenedése ezekben az országokban — s ez nagyon súlyos probléma — csak akkor kezelhető sikeresen, ha jobb szállítási módok lesznek, ezek pedig csak akkor állanak elő, ha ezek az országok ismét visszatérnek előbbeni helyzetükbe, t. i. nagyjában ismét egy gazdasági egységet képeznek. Még ha nem is csinálnánk belőlük egy országot, egy vámegységnek és vasuti egységnek kell létrejönnie, hogy reális állandó javulásról szó lehessen.

Remélem, Őfelsége kormánya megtalálja a módokat, hogy ezen kérdéseket alaposan megvizsgálja és mindenesetre súlyt fog helyezni arra a tényre, hogy Magyarország, tekintettel kiváltkép a mi országunkra, legkevesebbé vélkes valamennyi hadviselő közül — s miért jusson éppen ő neki a legrosszabb sors osztályrészül.

*Lord Sydenham*⁵: Van egy szempont, amelyre nem mutat-

⁵ *Sydenham* báró, az angol felsőház tagja, katonai, haditengerészeti és mérnöki kérdésekkel foglalkozik. Résztvett az egyiptomi és szudáni és több más hadjáratban, hosszabb ideig szolgált az angol hadügyminisztériumban. Ausztráliában Viktória tartománynak, Indiában pedig Bombaynek kormányzója volt.

tak rá a mai érdekes beszédekben és ez a következő: helyesen járnak-e el tényleg az új országok, amelyeket a legfelsőbb tanács most létesít, ha nagyszámú olyan nemzetiséget vesznek gondjaikba, akik bizonyosan állandó ellentétben lesznek velük. Úgy tudom a románok több mint 1.250.000 magyart vettek át — vajjon észszerű eljárás-e ez? Ezek a magyarok nem fogják elfelejteni azokat a kegyetlenségeket és azt a kemény bánásmódot, amelyben a románok Magyarországot részesítették. S az új országokban még az is nagyban fogja növelni a kezdet nehézségeit, hogy állandó készenlétben kell lenniök az idegen nemzetiségekkel szemben, kik ellenszenvvel viseltetnek irántuk. Nem nagyobb jóindulatot mutatnánk-e ezen új államok iránt, — és nem jobb kezdet volna-e számukra —, hogyha ezeket az annexiókat megtagadnánk tőlük. Remélem, Őfelsége kormánya meg fogja tenni azokat az intézkedéseket, amelyeket oly nyomatékosan javasoltak ma este és ilyen feladatra teljesen képesített bizottságot fog küldeni, hogy a dolgot a helyszínén vizsgálja meg és állapítsa meg, hogy a nemzetiség mennyire lehet irányadóvonal az új határok megállapításánál és hogy mennyire lehet az önrendelkezési elvet azon nemzetiségeknél alkalmazni, akik annyira ellenzik azokat a javaslatokat, amelyek mielőttünk vannak.

* * *

Ezen beszédek után az angol külügyminisztérium képviselője indokolni próbálta, hogy a magyar békeszerződés megszerkesztése miért késett eddig és vitatta, hogy a békeszerződés mindkét rész meghallgatása és alapos információk alapján készül és megigérte, hogy a kérdést továbbra is vizsgálat tárgyává teszik.

III.

Angol lordok sürgetik a magyar békeszerződés ratifikálását.

Midőn a szerencsétlen trianoni béke az angol lordok felszólalása dacára a magyar kívánságok figyelembe vétele nélkül, népszavazás mellőzésével kötött meg, akkor hű barátaink legalább a békeállapot mielőbbi helyreálltát igyekeztek Magyarország részére biztosítani és követelték a békeszerződés mielőbbi ratifikálását. Az ezen kérdésben megtartott beszédeket itt közöljük:

Lord Newton: Lordjaim! Mindazok, akik Magyarország sorsa iránt érdeklődnek, — akik sajnos nagyon kevesen vannak, — tudják, mily nagy nehézségeket okozott a magyarok hozzájárulását a békeszerződéshez megszerezni és hogy ezután még nagyobb nehézséggel járt őket ennek ratifikálására kényszeríteni. Végül is a szövetséges hatalmak erős nyomást gyakoroltak a magyar kormányra és három vagy négy nap határidőt adtak a ratifikálásra azon fenyegetéssel, hogyha nem engedelmeskednek, akkor súlyos büntető intézkedéseket tesznek; a magyaroknak megtört az ellenállása és a békeszerződést múlt évi november 3-án vagy 5-én aláírták.

A magyar békeszerződésnek — azt hiszem, — 364. §-a értelmében, Párisban a ratifikált szerződés átadásának a lehető leggyorsabban meg kellett volna történni. Meglepő, hogy azon rendkívül erős nyomás dacára, amellyel a magyarokat a béke elfogadására és ratifikálására kényszerítették, a békeszerződést a brit kormány a maga részéről eddig még sem ratifikálta és értesülésem szerint a többi állam sem hagyta jóvá, az olaszok kivételével. A japán kormány részéről szintén útban van a ratifikálás. Azt hallottam, hogy a francia kormánynak is hasonlók a szándékai. Őfelsége kormányának terveiről azonban nem tudok semmit; nagyon meglepő, hogy mikor olyan erős nyomást gyakoroltak a magyarokra az ententehatalmak, ők viszont nem sietnek a béke ratifikálásával. Bizonyos, hogy a békeszerződés nem lévén ratifikálva, lehetetlen az érintkezést ezzel az országgal megfelelően felvenni. Azt hiszem, névleg és elméletileg Magyarországgal most is háborús állapotban vagyunk. Nincs képviselőnk itt és ez a körülmény szembeszökően hátráltatja a megállapodást. Nem tudom, mi az oka a késedelemnek Őfelsége kormánya részéről, azt sem tudom, szükséges-e ehhez a parlament hozzájárulása, ezeket a körülményeket nem ismerem. De mindenesetre remélem, hogy nemes barátunk biztosítani fog bennünket, hogy a békeszerződés jóváhagyása, amilyen gyorsan csak lehet, meg fog történni.

A másik része a kérdésemnek a tulajdonképeni Magyarország okkupálására vonatkozik. Az a rész, amelyet a szerb csapatok jelenleg elfoglalva tartanak, Baranya vármegye és Pécs városa, a magyarok szerencsétlenségére, az egyetlen terület, ahol szén van. Ez a terület ahhoz tartozik, amelyet Újmagyarországnak nevezhetünk, azaz helyesebben mondva,

Csonkított-Magyarországnak. S sohasem volt kérdéses, hogy ez a rész Magyarországhoz tartozik. A fegyverszüneti feltételek szerint ennek a területnek a katonai elfoglalása meg volt engedve, az azonban már szembeszökő megsértése ezeknek a feltételeknek, hogy itt a szerb kormányzat polgári közigazgatást vezetett be. Nemcsak ilyen törvénytelen és önkényes módon járt el, hanem valóságos bolsevizmust szervezett, részben azért, hogyha lehetséges, ezt a meggyét Magyarországnak úgynevezett fehér kormányától elidegenítse, részben pedig, hogy menedéket nyújtson az anyaországból kiűzött bolsevistáknak és kommunistáknak. Kütönös, hogy a szerb kormány ezen a területen mindent megtesz, hogy elősegítse a bolsevizmust, odahaza pedig vaskézrel nyomja el. A bolsevizmust a szerbek éppúgy kezelik, mint a németek, t. i. mint exportcikket és nem hajlandók megtérni saját határaitkon belül. A szerbek törvénytelen és önkényes eljárása folytán a szerencsétlen magyarok még nagyon megcsonkított területüknek sincsenek teljesen birtokában és nem korrekt eljárás ezt a törvénytelen okkupációt — amennyire én látom — csak azért tűrni, hogy a szerb hatóságoknak módjukban álljon a magyar szenet eltulajdonítani. Azt óhajtom kérdezni a kormánytól, hogy mi jogon áll fenn ezen országrésznek szerb katonai és polgári okkupációja? A fegyverszünetet béke váltotta fel és e békének nincs egyetlen pontja sem, amely felhatalmazná a szerbeket, a tulajdonképeni Magyarország bármilyen részének elfoglalására; viszont azonban az le van szögezve, hogy minden ilyennemű okkupáció költségeit a magyaroknak kell fizetniök. Ha Magyarországtól még tartani kellene, akkor talán ez az eljárás érthető lenne, bár akkor is határozottan tisztességtelen eljárásnak tekintenénk, de ilyen veszélyről szó sem lehet. Magyarország egy megcsonkított, félig csődbejutott ország, amely népességének és területének kétharmadát elvesztette és senki sem állíthatja, hogy Magyarország bármely államra nézve is veszélyes volna. Ez az eset nem áll fenn, sőt inkább olyan áldozat helyzetében van, kinek szomszédai kielégíthetetlen földhétsége miatt kell állandóan szenvednie.

Emlékezetükbe óhajtanám idézni még egyszer, mit szenvedett Magyarország. A magyarok, mint említettem, nemcsak területüknek és népességüknek kétharmadát veszítették el, hanem ipari forrásaik legnagyobb részét is. Átszenvedtek egy hosszú

bolsevista korszakot, ami a legnagyobb csapás, ami egy országot érhet. Átélték egy hosszabb és épp olyan törvénytelen román okkupációt, amely kétségtelenül többbe került nekik, mint a német okkupáció a belgáknak. Ki kell emelnem azt a rendkívüli ellenséges érzést, amellyel a volt hadviselő hatalmak ezen szerencsétlen ország iránt viseltettek. Többi ellenségünk talál barátokat Angliában, akik bátran melléjük állanak; így elég sokan vannak országunkban ma is, akik sürgetik Törökország javára a sèvres-i béke revízióját; a bolgároknak is van sok barátjuk, akik igen szeretnének részükre olyan területeket visszaszerezni, amelyeket egész törvényesen vettek el tőlük. Ausztriának sem hiányoznak jóakarói országunkban. Most, midőn oly erőteljesen megcsonkították ezt az államot, sokan vannak, akik belátják, hogy erélyesen segíteni kell rajta, ha azt akarjuk, hogy fennmaradhasson. Végül vegyük Németország esetét. Bármily nehézségek is merültek fel a szövetségesek és Németország között, mindig akadnak emberek, akik a németek jogait védik és akik támogatják törekvéseiket. S igazán különös, hogy míg az összes volt ellenséges országoknak vannak védelmezői és barátai nemcsak a parlamentben, hanem a sajtóban is, addig egy szót sem hallottunk e legártatlanabb ellenségünk, Magyarország érdekében, attól a néhány észrevételtől eltekintve, amely alkalomadtán felőlük e házban elhangzott.

A sajtónak legjelentősebb és legbefolyásosabb része kitartó hadjáratot folytat ezen szerencsétlen ország ellen, a másik része pedig sohasem talál semmi mentséget sem azon népek számára, kik valaha ellenünk küzdöttek. A harmadik rész a liberális sajtó. Sajnálattal kell megvallanom, hogy gyakran kénytelenek vagyunk ehhez fordulni, hogy józan dolgokat olvassunk a Párisban kötött békeszerződésről. Ez a sajtó azonban nem fog semmi enyhítő körülményt sem találni a szerencsétlen magyarok védelmére, mivel e nép ama nézetének adott kifejezést, hogy a monarchisztikus intézményeket jobban szereti, mint a köztársaságiakat. Végül ami a hazai munkások pártját illeti, ezek annyira mentek, hogy izgattak e félig csődbejutott és tönkretett ország nemzetközi bojkottja érdekében. Határozottan kimondom, hogy olyan ország, mint Magyarország, mely jobban bánt az angol alattvalókkal, mint bármely más állam, amellyel háborúban voltunk, jobb bánásmódot érdemelne, mint amilyenben részesült.

Őszintén megvallom, hogy véleményem szerint egyedüli egészséges eljárás nemcsak a mi szempontunkból, de a szövetségesek szempontjából is az volna, hogy ezt az országot segítsük gazdasági boldogulása előmozdításában, hogy teljesíthesse azt a feladatot, amelyre szemmeláthatólag ki van választva, hogy t. i. mint védgát szolgáljon a Középeurópában lappangó bolsevizmus fenyegető veszélyével szemben.

Lord Sydenham: Lordjaim! Az utolsó szóig aláírom mindazt, amit az előttem szóló nemes Lord mondott. Magyarország ügyét úgy tekintem, mint a béke sok nagy tragédiájának egyikét, amelynek hatása még akkor is érezhető lesz, amikor a háború tragédiája már végleg lezajlott. Egy majdnem ezeréves területi egység után Magyarországot egyszerre megfosztották kétharmadtól és a magyarság legkiválóbb részét önkényesen szétosztották egy új állam és két erősen megnövelt régi állam között. Bizonyos vagyok benne, hogy ez a nép sohasem fogja alávetni magát ennek az új idegen uralomnak, amely alá most került. Azt hiszem, a kormány úgy nyilatkozott, hogy lesz egy vizsgáló bizottság, amely véglegesen megállapítja az új határokat és ez tekintettel lesz a faji eltérésekre. Nem tudom, hogy ez megtörtént-e, de bizonyos vagyok abban, hogy Európa térképe nem maradhat állandóan olyan, mint amilyen most. Amint a háború utáni kimerülés elmúlik, azok a magyarok, akik hazájukhoz akarnak csatlakozni, felkeléseket fognak szítani; olyan felkeléseket, amelyekkel kénytelenek leszünk rokonszenvezni. A békekonferencia, úgy látszik, csak azoknak az államoknak szükségeit vette figyelembe, amelyeket maga rajzolt fel Európa térképére. Magyarországtól elszakította legjobb fiait és megfosztotta attól a területtől is, amely létéhez szükséges s több oly vasúti központjától, amelyhez joga lett volna. De ezzel még nincsen vége Magyarország szenvedéseinek. A nemes Lord rámutatott arra, hogy 1919 március 21.-től augusztus 1.-ig Magyarország a legkegyetlenebb vörös terror alatt sínylődött, amelyet Kun Béla és a zsidó testvérei szerveztek meg; orosz szövetségeseiket hűen utánozva, valóban megrázó kegyetlenségeket követtek el. Csodálatos azonban, hogy ennek dacára vörös terrorról semmit sem hallottunk; amint ellenben a magyarok e kegyetlenségekkel szembeszálltak, egész Európát és Amerikát elárasztotta egy hatalmas propaganda, amely az ú. n. fehér terror ellen irányult. Hogy Magyarországnak nincsen barátja,

azt teljesen annak a nagyszabású bolsevista propagandának tulajdonítom, amelyet ellene megindítottak; hiszen saját munkásainkra is ráparancsoltak, hogy bélyegezzék meg a magyaroknak szigorát, akik a bolsevizmust elnyomták.

Ha a magyarok nem így jártak volna el, s nem törik le ezt a bűnös forradalmat, akkor méltatlanok lettek volna nagy multjukhoz. Hogyha az orosz katonák úgy viselkedtek volna, mint a magyarok, akkor a kereszténység uralkodnék ma ott is és Oroszország újra nyitva volna a békés kereskedelem számára. Őfelsége kormánya szigorú vizsgálatot rendelt el az úgynevezett fehér terror ügyében, s e vizsgálat eredményét nyilvánosságra is hozta.

Ezek szerint terrornak nyoma sincs s nagy eredmény, hogy sikerült ezt a szenvedélyes népet, amelyet a bolsevista uralom a sír szélére juttatott, ennyire megfékezni. Gorton tábornok, aki a budapesti katonai missziónak a főnöke, a következőket állapította meg: „Egy nép sem mutatott volna annyi mérsékletet kínzóival szemben, mint a magyarok“. Ennyire elismerte a magyar nép mérsékletét, amelyet azokkal a gazemberekkel szemben mutatott, akik fölötté uralkodni igyekeztek. Hiszen pl. a végletekig felháboríthatta a magyarokat, ahogyan a nőkkel bántak, hűen követve az orosz Lenin és Trockij utasításait. Azt hiszem azonban, hogy ezek az igazságon alapuló közlemények, amelyeket a kormány nyilvánosságra hozott, sohasem tudják a propaganda hatását ellensúlyozni.

A kommunizmus után következett a románok betörése Magyarországra s midőn visszavonultak, kb. mindent elvittek magukkal, amire kezüket rátehatték és sok nagy gazdaságot teljesen elpusztítottak. A nemes Lord ecsetelte a szerbek eljárását az okkupált területeken. Én ezekről nem tudtam, de viszont hallottam azokról az atrocitásokról, amelyeket tudomásom szerint a szerb csapatok Belgrádból kapott utasítás nyomán Montenegróban követtek el. Hallottam 250 mohamedán boszniai falnak elpusztításáról s így a legkevésbé sem vagyok meglepve attól, amit a nemes Lord éppen az előbb mondott. Azt mondják, hogy Magyarország királyt kíván s hogy az entente-hatalmak a magyar nép ezen kívánságát ellenzik. Nem tudom igaz-e, de ha úgy van, nem tudom, mi joga avatkozik bárki is bele a magyar nép szabad-akaratának megnyilvánulásába és hogy mért kellene éppen nekünk elle-

neznünk a magyaroknak ezt a kívánságát, hogy szabadon választhassák meg királyukat.

Fel akarom hívni a figyelmüket egy másik tragédiára is, amely szintén a békekötéssel kapcsolatos s amelyik talán még kegyetlenebb mint a magyaroké. A szuverén Montenegró^t államról beszélek, amelyet elpusztítottak, törvényes királyá szerb katonai erővel megfosztották méltóságától, állítólag az entente-hatalmak belegyezésével. A király megtört szívvel, szegénységben halt meg, annak dacára, hogy jogait biztosító kötelezvényt írtak alá az Egyesült-Államok elnöke, a francia köztársaság elnöke és két angol miniszterelnök. E kötelezvény határozmányait nemrég fel is olvastam Önöknek, Lordjaim. Azért emlékezem meg e tragédiáról, mert azt hiszem, hogy Montenegró ügye sokban hasonlít Magyarországhoz. 500 éves dicső fennállása után ezen ország ellen is kegyetlen és kitartó propagandát indítottak s nagy hatással folytattak ellenségei. Érdekes volna tudni, vajjon az inspiráció mindkét esetben nem egy és ugyanazon forrásból származik-e. Itt van a szegény helgolandiak tragédiája is, amely szintén hasonló. Remélem, hogy a nemes Lordok módot fognak találni rá, hogy Magyarország jogos panaszai valami módon orvoslást nyerjenek, hogy valami enyhítést nyujtsunk számukra. Biztosra vehetjük, hogyha most nem segítünk rajtuk, a jövőben állandó zavarok lesznek náluk. Ne gondoljuk, hogy ez az erősen hazafias és önérzetes nép állandóan belenyugszik abba, hogy a versaillesi rendelkezések következtében honfitársait kiüldözik és születési jogaitól megfosztják.

* * *

E beszédek után az angol külügyi hivatal képviselője kifejtette, hogy azért nem lehetett a magyar békeszerződést ratifikálni, mert erre a bizottságnak felhatalmazása nincs, hanem külön törvényt kell az angol parlamentnek a ratifikáció ügyében hoznia. Maga a ratifikáció, azaz jóváhagyás a végrehajtó hatalom hatáskörébe tartozik ugyan, azonban a békeszerződésben a volt ellenséges állampolgárok vagyonának elkobzása kérdéséről is szó lévén és ebben a kérdésben a döntés a törvényhozást illeti, azért a törvényhozás felhatalmazása nélkül nem történhetik meg a ratifikáció. Ezen tárgyalások után 1921. március 17.-én Lord Newton ismét előhozta a békeszerződés ratifikációjának kérdését és főként arra

mutatott rá, hogy mennyire igazságtalan, hogy a szerbek a baranyai területet még mindig megszállva tartják, csak azért, hogy a pécsi szénfelhasználhassák. Erősen elítélte, hogy a nagyhatalmak nem védik meg Magyarországot ezen erőszakos cselekedettel szemben, s valóságos senkiföldjének tekintik.

E felszólalás után a külügyi hivatal képviselői is kénytelenek voltak elismerni, hogy ez az okkupáció tulajdonképpen nagyon méltánytalan; de azt állították, hogy a szerbek e terület kiürítésére mindaddig nem kötelezhetők, míg a békeszerződés a három nagyhatalom ratifikálása után életbe nem lép.

Ezzel szemben a felszólalók rámutattak arra a tényre, hogy midőn egy nemzetre nézve a békeszerződés ratifikációja annyira életbevágó, akkor nem méltányos, hogy azt az angol szempontból inkább formálisnak mondható törvényhozási hozzájárulást annyi ideig halasszák.

Ennek dacára a békeszerződést csak pár héttel később ratifikálta az angol parlament, amikor is nemzetünk barátai újból felemelték szavukat Magyarország érdekében az angol felsőházban.

Ezen beszédek, melyeket a ratifikációs javaslat benyújtásakor tartottak, a következőkben közöljük s előre bocsátjuk az angol külügyi hivatal vezetőjének a magyar békeszerződésről tartott ismertető beszédét, melyben azt igyekezett megindokolni, hogy miért szabtak Magyarországra ilyen szigorú feltételeket és mit adtak, hogy az ország életképessége ennek dacára biztosítva legyen.

* * *

*Earl Curzon of Kedleston*⁶: Lordjaim! Ne vegyék rossz néven, hogy a mai délután folyamán már másodízben terhelem Önöket olyan kérdésekkel, amelyek a háború és a még mindig teljesen helyre nem állt békeállapotnak a következőkzeimenyei. Mindnyájunkat nagy elégtétellel töltenek el azok a megállapodások, amelyekkel sikerül a zavarokat egymásután elsimítani és örülünk, hogy ismét békét köthetünk az egyik

⁶ *Curzon of Kedleston Earl*, az angol felsőház tagja, jelenleg külügyi államtitkár (ez megfelel a mi külügyminiszterünknek), főleg középázsiai földrajzi és politikai kérdésekkel foglalkozik. Hosszabb ideig volt Indiában államtitkár, nagy utazásokat tett Közép-ázsiaiában, Perzsiában, Pamirban, Sziában. Koreában, munkái főleg a közép-ázsiai angol politikára vonatkoznak.

hadviselő féllel, (Magyarországgal) s ezáltal elérkeztünk, a sèvres-i békétől eltekintve, a legutolsó békeszerződéshez. Az a kérdés már most, miért kellett a magyar békeszerződést törvényjavaslatba foglalni, midőn tulajdonképen a békekötés és békejóváahagyás nem tartozik a parlament hatáskörébe. Erre két okból volt szükség: 1. Az Angliában levő magyar vagyonok felszámolása miatt és oly britt adósságok szempontjából, amellyel a magyaroknak tartoznak. 2. Mivel a döntőbíróságok működése bizonyos kiadásokkal jár Magyarországon. Ez okból kellett a békeszerződést ratifikálás előtt törvényjavaslat formájában a parlament elé terjeszteni.

A második kérdés, amit feltehetnénk, vagy inkább a másik panasz, amely felmerülhetne, az, hogy mi okból késett ily érthetetlen hosszú ideig a béke ratifikálása. A trianoni békeszerződést 1920 júniusában írták alá. Ezt a magyar kormány a hatalmak erős nyomása következtében ratifikálta 1920 novemberében és ennek dacára ide csak 1921 május hó 1-én kerülhetett. Én azt reméltem, hogy ezt a törvényjavaslatot előterjeszthetem és elintézhettük múlt év decemberében, mielőtt a parlament üléseit berekesztették volna és bizonyos, hogy nem a kormány halogatása, vagy mulasztása volt oka a késedelemnek. Az új ülősszak kezdetével, amint Önök is tudják, Lordjaim, szabályaink szerint bizonyos időt elsősorban husvét előtt a pénzügyi természetű ügyek elintézésére kellett fordítani; bár más fontos kérdést is meg kellett oldani és állandó unszolásom dacára nem sikerült meggyőzőnöm az alsóház vezetőjét, hogy e törvényjavaslat letárgyalására időt szakítson. Nagyon sajnálom e késedelmet és ezt a magyarázatot csak azért nyújtom, hogy jelezzem, mennyire nem felelős ezért a késedelemért sem a kormány, sem a külügyi hivatal.

Hasonló okból késett, azt hiszem, Franciaország részéről is a magyar béke ratifikációja s ha mi pár napon belül — mint ahogy remélem — jóváahagyjuk a magunk részéről is a békeszerződést, úgy Franciaország lesz az egyedüli nagyhatalom, amelyik nem teljesítette még ebbeli kötelességét. Mr. Briand ittléte alkalmából érdeklődtem az ügy iránt, tőle biztosítást nyertem, hogy Franciaország sem fog tovább késlekedni. Közölte velem, hogy csak egy közbejött véletlen volt az oka, hogy a törvényjavaslatot Franciaország nem intézte el, mielőtt hozzánk érkezett volna, de hazatérte után haladéktalanul megteszi és

Franciaország ratifikálása a mienket közvetlenül követni fogja. Ennyit arról a kisebb jelentőségű kérdésről, miért kellett törvényjavaslatot készíteni és mi az oka a törvényjavaslat elintézésénél felmerült késedelemnek. Most már áttértek magára a törvényjavaslatra. Az a feladat t. i., hogy egy új Magyarországot létesítsünk, a békeszerződés egyik legnehezebb feladatát képezte. Mindnyájan emlékezünk arra, hogy milyen volt a régi osztrák-magyar birodalom, amely eddig fennállott. Közismert tény, hogy ez mesterséges alakulat volt, részben véletlen történelmi események eredménye, részben pedig politikai kisegítő eszköz, amely, mint ezt általában elismerték, többé-kevésbbé egy koros uralkodó gyenge életéhez volt fűződve. Kitört azonban a világháború, és meggyorsította a katasztrófát, az utolsó lökést megadta ennek a különben is ingó tákolmánynak. A háború alatt az osztrák-magyar birodalomnak mesterséges egységét tisztán Németország katonai segítsége tartotta fenn, sőt azt mondhatnánk, csupán Németország katonai parancsszava s mielőtt a háború befejeződött volna, szétesett alkotó elemeire és azok az államok, amelyeket utódállamoknak nevezünk, megittasulva az önrendelkezés borától, mellyel minden oldalról kínálgatták, elszakadtak és önálló nemzeti létet alkottak.

Így történt, Lordjaim, hogy mikor a párisi békekonferencia összeült, már egy feloszlásban lévő Osztrák-Magyar birodalommal állott szemben. Romokban hevert minden, faji, vallási és érdekkellentétek visszavonhatatlanul elválasztották egymástól a monarchia népeit és ezekből a romokból kellett a Párisban összeült államférfiaknak Délkelet-Európa számára új alakulatokat létesíteni. A faji, politikai, földrajzi és gazdasági egységet mindig szem előtt kellett tartani és ahol ezek összeütköztek, ott ezek között a lehető legigazságosabb kompromisszumot kellett létrehozni. Kévé szavakban összefoglalva ez volt azon mag, amelyből az új Magyarország keletkezett.

Ami Magyarországot illeti, ezt az államot a multban hozzánk a barátságnak és rokonszenvnek sok szála kapcsolta. Népének jelleme és intézményeinek természete, arisztokráciájának lelki-világa mindig nagyon hasonló volt a mienkéhez. Magyarországnak, mint az újabb vitákból is kitűnik, sok barátja van hazánkban, akik nem egy alkalommal megható szavakkal ecsetelték, mennyit szenvedett ez az ország a háború alatt és utána is.

Ezekre a fejtegetésekre nagy súlyt helyezek. Senki sem akar most Magyarországgal szemben túlságosan keményen eljárni, azonban vizsgálódásaim alapján azt találok, hogy Magyarországot épp oly nagy felelősség terheli a háború felidézésében, mint szövetségesei bármelyikét. Háború alatti magatartása sem volt jóindulatú. A háború befejeztével tehát nem remélhette, hogy a régi emlékek kedvéért elkerülheti azokat a szenvedéseket, amelyeket kiérdemelt. Megfontolásaim alapján én Magyarország bűnösségét bizonyos tekintetben még súlyosabbnak látom, mint más államokét. És mi az eredmény? Magyarországnak maradt 7, és fél millió lakosa, akik közül csaknem 7 millió magyar. Ami új szomszédait illeti, elszakadt Horvátország 2 és fél millió jugoszlávval⁷, Tótország (Szlovákia)⁸ 2 millió tóttal és elszakadt Keletmagyarország, túlnyomóan román lakossággal⁹. Elkerülhetetlen volt, hogy régi Magyarország ezen elemei a szomszéd államokban levő fajtestvéreikhez ne csatlakozzanak és így új államalakulatokat ne hozzanak létre. A párisi békekonferencia azonban természetesen nem volt képes mindenütt tiszta helyzetet teremteni. Sehol nincsenek a nemzetiségek olyan bonyolódottan egymással összekeverve és összefonódva, mint ezen a területen. Például némely nagyváros lakossága az egyik fajhoz, a város körül levő falvak népessége pedig más fajhoz

⁷ Jugoszláv nemzetiség nincs, hanem Horvátországban volt kb. 106.000 magyar, 134.000 német, több mint egy és fél millió horvát és 645.000 szerb, akikkel a horvátok évszázadok óta a legélesebb ellentétben állanak egyrészt a valláskülönbség következtében (a horvátok róm. katolikusok, a szerbek gör. keletiek), másrészt kulturális nivójuk különbözősége folytán; a horvátok műveltebbek és így kétszeresen nehezen viselik a műveletlenebb szerbek uralmát maguk felett. Hogy Horvátország többsége mennyire sajnálja Magyarországtól való elszakítását, arról mindenki tanuskodhatik, aki a helyszínen csak néhány hétig tartózkodott.

⁸ A Felvidéken, eltekintve az ott élő 1,084.000 főnyi magyartól és a 266.000 főre rugó németektől, az 1,702.000 tót lakosság túlnyomó többsége sem örül Csehországhoz való tartozásának. Ha nyelvileg a tótok közel állanak is a csehekhez, ez csak rokonság, de nem azonosság és a tót a cseh hivatalnokot alig érti meg, jórésztük százsorta nagyobb örömmel térne vissza Magyarországhoz, mint hogy továbbra is az őket lenéző cseheknek uralma alatt maradjon.

⁹ Az ország keleti részét a trianoni béke Erdélynek ítélte, de a határt annyira önkényesen állapította meg, hogy a határmentén mindenütt van 20–30 km-es magyar zóna, ahol túlnyomó többségben vannak a magyarok és ezek minden földrajzi szükségesség nélkül csak azért szakítottak el fajrokonaitól, hogy a románok nagy területi éhsége kielégíthessék.

tartozik¹⁰. A konferencia minden egyes esetben az előtt a nehézség előtt állott, hogy abban az esetben, ha szigorúan ragaszkodik a nemzetiségi elvhez, akkor az egyes államok között görbe és kigyózó vonalat kell húznia. Ilyen körülmények között nem lehetett tökéletesen megoldani a határkérdést s ekkor azon irányelvek szerint jártak el, amelyekről már szoltam. Pl. Magyarország azon részében, mely most Romániához csatoltatott (és itt csak a magyar statisztika állott rendelkezésünkre, amely nem mindig megbízható), 2,826.000 román van és 500.000 német, aki készséggel hajlandó magát román uralom alá vetni¹¹. Ezek állanak szemben egy kisebbséggel — igaz, hogy nagy kisebbséggel —, azaz 1,675.000 magyarral. Vegyük a jugoszlávok esetét. Ezen a területen a túlnyomó többség jugoszláv¹². Nézzük a sokat megvitatott tótok ügyét, akiket Magyarország kénytelen

¹⁰ Igaz, hogy talán a régi Magyarország nemzetiségi vidékein nagyon keverten vannak a különböző nemzetiségek, de azokon a területeken, melyek Magyarországtól elszakítottak, mindenütt vannak a határ mentén nagyobb tiszta magyar vidékek és itt nem okozott volna zavart a túlnyomó többségben levő nemzetiség megállapítása. A Cseh-Szlovákiához csatolt Csallóköznek tiszta magyar lakossága van. Ott van a tiszta magyar Sajó alsó völgye, ott van a Tisza melletti Bodroglak vidéke, ott van a Felső-Tisza vidéke, hol minden indokolás nélkül, még a földrajzi természetes határokat is negligálva, nagy darab földeket adtak a cseheknek. A román határt illetőleg is ugyanez az eset.

A határmegállapításnál, amint a térképről mindenki láthatja, nem faj, vagy földrajzi választóvonal vététt alapul, hanem valószínűleg azon törekvés eredménye volt a meghúzott magyar-román határvonal, hogy néhány nagyobb város, mint Szatmárnémeti, Nagyvárad, Arad, környékével együtt a románok birtokába kerüljön. Ugyanez az eset a jugoszláv határt illetőleg is, ahol a földrajzi és nemzetiségi elvek megcsúfításával pl. Bácskának túlnyomóan magyar lakosú részét is elszakították Magyarországtól és kiszakították egy háromszöget a Duna és Dráva sarkából.

¹¹ Nagy tévedés az, hogy az erdélyi szászok lelkesedéssel hagyják magukat a kultúrában sokkal alacsonyabb fokon álló románok által kormányoztatni. De nemcsak ezek, hanem még a román uralom alá került románok egyrésze is szívesebben jönne vissza az anyaországhoz. Ha, amint a magyar békedelegátusok kérték, a népszavazás megtartása engedélyeztetett volna, egész más hangulatra kellett volna az eredmény után következtetni, mint amilyennek a hangulatot Lord Curzon képzelte.

¹² A jugoszlávoknál is csak egy népszavazás bizonyíthatta volna be, hogy mennyire nem barátai a jugoszláv horvátok a jugoszláv szerbeknek.

volt Cseh-Szlovákiának átengedni. Itt is a magyar statisztikai adatokat idézem. Ezen területen 1,692.000 tót van, ezenkívül van egy 850.000 magyarból álló kisebbség annyira összekeverve a tótokkal, hogy a békekonferencia nem volt képes őket szétválasztani¹³. Vegyük a Ruthénföld hegyvidéki lakóit, akik körülbelül 300.000 vagy 400.000-en élnek a Kárpátokban. Ezt a népet a múltban a magyar kormány nemzedékeken át a legkegyetlenebbül elnyomta¹⁴. Sorsukat most úgy rendezték, hogy biztosítottak nekik külön országgyűlést, autonómiát és így helyezték őket a Cseh-Szlovák állam védelme alá¹⁵. Ezek voltak a főmeteszések, hogy ilyen szokatlan kifejezést használjak, amelyeket a békekonferencia régi Magyarországon végzett. E döntéseket minden egyes ilyen esetben teljesen igazolják azon elvek, amelyeket a népek szövetsége elfogadott. A magyarok ügyét ezzel szemben a történeti multra való hivatkozással akarják védeni s ezzel tulajdonképpen a múltban történt hódításaikat jelzik. Erre a békekonferencia azt válaszolta, hogy maga az a körülmény, hogy 1000 év óta fennáll ez a helyzet, nem ad jogot ennek fenntartására, ha beigazolódik, hogy ez állapot ellenkezik az igazságossággal. És hogy a magyarok követelése nemcsak az igazságossággal, de a tényekkel is ellenkezett, ezt, amint már

¹³ Hogy mennyire nem lehetetlen most az új államokhoz csatolt magyarság egy jórészét elválasztani a közelükben élő tótoktól, románoktól vagy szerbektől, azt mindenki megítélheti, hogyha próbál egy vonalat húzni a magyar és tót nyelvhatárvonalon, továbbá a magyar és román s a magyar és szerb fajt egymástól elválasztó határvonalon. Ha ezen vonal lett volna a határ, ez talán geografilag is érthetőbb lett volna s a régi Magyarországtól elszakított fajmagyar népesség tekintélyes része ott maradhatott volna fajrokonainál és emellett még a tótokat, románokat, illetve szerbeket sem kellett volna fajrokonaitól elszakítani.

¹⁴ Hogy a ruthéneket a magyarok elnyomták volna, azokról a nagy nyugati nemzetek a csehek és oroszok rágalmai következtében talán hallottak valamit és talán az Amerikába kiszármazott ruthéneknek is beszéltek elnyomásról, de az otthon lakó ruthének közül senki se tud erről s az egész ruthén nép visszavágyik Magyarországra, amit egy kellő ellenőrzés mellett tartandó népszavazás könnyen beigazolna.

¹⁵ Abban is téved lord Curzon, hogy a ruthéneknek saját országgyűlésük és autonómiájuk volna. Ily irányban csak ígéretet kaptak, de mindezideig a ruthéneknek sem országgyűlésük, sem autonómiájuk nincsen. A cseh állam arra használja fel a ruthének feletti uralmát, hogy elősegítse a nagy pánszláv eszme erősödését és támogassa az orosz keleti egyházra való áttérésre irányuló mozgalmat.

mondtam, hamarosan bebizonyították Magyarország nem magyarajkú népei, akik már a háború befejezte előtt kikiáltották függetlenségüket és éltek önrendelkezési jogukkal, mielőtt a párisi békekonferencia döntött volna¹⁶. Remélem, szükségtelen Magyarország barátait biztosítanom — akik talán sokan vannak e házban —, hogy bár Magyarország elkövette azt a baklövést, hogy az ellenséges hatalmak sorába állott be és bár nem volt Magyarországnak képviselője Párisban, amikor ezeket a kérdéseket megvizsgálták, a magyar ügyre mégis nagy gondot fordítottak. Kötetekre menő adatokat és az értekezések egész halmozát és a bizonyítékok tömegét terjesztették a magyar ügyre vonatkozólag a békekonferencia elé és már maga az a tény is, hogy minden egyes ügyben a magyar statisztikai adatokra támaszkodtak, bizonyítéka annak, hogy ügyüket méltányosan ítélték meg. Emlékszem, hogy Párisban voltam akkor, amikor az ügynek egy későbbi stádiumában a magyar delegáció, Apponyi gróf — egy igen kiváló férfi — vezetése alatt megjelent az ülésteremben és több nyelven nagy beszédet tartott a magyar ügy védelmére. Végül ugyanezt a kérdést előadták egy későbbi alkalommal Londonban s én elnököltem, midőn a szövetséges külügyminiszterek és a nagykövetek értekezletén, körülbelül egy évvel ezelőtt, a külügyminisztériumban ezt előterjesztették. Ez alkalommal nekem kellett egy javaslatot tennem, melyet később a magyar kormánnyal Millerand — aki akkor francia miniszterelnök volt — levélben közölt. Ezen javaslat értelmében a határmegállapító bizottságnak jogában áll a népszövetségnek jelentést tenni bármily igazságtalanságról,

¹⁶ Tény az, hogy a háború végén, a monarchia összeomlása után, Magyarország területén sok nemzetiség kimondta függetlenségét, de ez nem volt más, mint olyan bomlási processzus, amilyen a forradalom következtében a magyarajkúak között is keletkezett, ahol éppen úgy elvesztette tekintélyét és összetartó erejét az államhatalom, mint a nemzetiségeknél. E forradalmi szétbomlás nem nemzeti elégedetlenség, hanem a hosszú háború folytán elszenvedett sok nélkülözés következtében összegyűlt keserűség kitörése volt s ezt ennek tekinti mindenki, aki a magyar forradalmi viszonyokat ismeri. Ismételjük, hogyha annyira valószínű, hogy e nemzetiségek az anyaországtól el akartak szakadni, miért követtek el akkor ezen új vagy megnövelt államok mindent, hogy ezen elszakadni óhajtó lakosság megkérdezését, a népszavazást meggátolják. A népszavazást a legbűnösebbnek tartott Németországot érdeklő minden egyes esetben megengedték, nem mutat tehát nagy objektivitásra és csak félrevezetés eredménye lehet, hogy ezt csak Magyarországgal szemben tagadták meg.

amelyet a tervbe vett határnál észlelnék és ha valamit megváltoztatni szeretnének. A levél ezen részének szószerinti szövege a következő:

„Ahol a határ úgy, amint ez a békeszerződésben megjelöltetett, nem felel meg pontosan a néprajzi, vagy gazdasági helyzetnek, ott a határmegállapító bizottság jelentést tehet a népek szövetségéhez és az utóbbi felajánlhatja jó szolgálatait.”

Azt hiszem, a népszövetség igen alkalmas testület lesz, hogy ilyen esetekben közvetítőként működjék. Én azonban úgy gondolom, hogyha a határokat nem a párisi államférfiak, hanem a népszövetség alapította volna meg, a határok akkor sem lettek volna mások, mint így, mert ezeket az etnikai egység és gazdasági célszerűség elvei szerint alapították meg s ezek az elvek irányítják a népek szövetségét és működését is. Ennyit a magyar békeszerződés területi és földrajzi alakulásairól. Még néhány szót szeretnék szólni a politikai rendelkezésről s ezek közül különösen két vagy három körülményre szeretném figyelmüket felhívni. Elsősorban azokra a rendelkezésekre szeretném az Önök érdeklődését, Lordjaim, irányítani, amelyek a kisebbségek védelmére vonatkoznak. Közismeretes, hogy az új Magyarországon is vannak tekintélyes faji, vallási és nyelvi kisebbségek, akiknek érdekeit meg kell védeni. Az 54—60-ig terjedő szakaszokat a békeszerződésbe ecélből vették fel. Csak néhány sort fogok e szakaszokból felolvasni.

„Magyarország kötelezi magát arra, hogy az ország minden lakosának születési, nemzetiségi, nyelvi, vagy vallási különbség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja. Magyarország minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármily hitet, vallást, vagy hitvallást nyilvánosan, vagy otthonában szabadon gyakoroljon, amennyiben ezeknek gyakorlata a közrenddel, vagy jó erkölcsökkel nem ellenkezik. Minden magyar állampolgár faji, nyelvi, vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi. Olyan városokban és területeken, ahol nem magyar anyanyelvű állampolgárok jelentékeny arányban laknak, a magyar kormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog eszközölni avégből, hogy ilyen magyar állampolgárok gyermekeit az elemi iskolákban saját anyanyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés azonban nem gátolja meg a magyar kormányt, hogy a magyar nyelv oktatását az említett iskolákban is kö-

telezővé tegye." Ezen szakaszokból még a következő részt idézem: „Magyarország hozzájárul ahhoz, hogy ezen rendelkezések nemzetközi érdekű kötelezettségeket képezzenek és a nemzetek szövetségének védelme alatt álljanak." Ez a szakasz továbbá kimondja, hogy a rendelkezések nem módosíthatók a nemzetek szövetsége többségének hozzájárulása nélkül. E békeszerződésnek 44., 47. szakaszai szerint Jugoszlávia és Románia is elismerik ezt a kötelezettséget. Az összes utódállamok most már ratifikálták a kisebbségi szerződéseket és ezért Magyarországnak is meg kell felelnie ily irányú kötelezettségeinek.

Lord Phillimore: Úgy érti ezt a nemes Earl, hogy ez Cseh-Szlovákiára is vonatkozik?

Curzon Earl: Úgy gondolom, hogyha Cseh-Szlovákiát nem említik is azon szakaszok, amelyeket idéztem, azért Cseh-Szlovákiát is kötelezi, mivel ez az állam is ratifikálta a kisebbségi szerződést. A másik pont, amelyre rá akarok mutatni, a jóvátételi rendelkezések ügye, amelyekről azt hiszem tévesen bizonyos balhiedelmek vannak. A békeszerződésnek jóvátételi rendelkezései az osztrák békeszerződés megfelelő szakaszai alapján vannak megszövegezve. A jóvátételi összegeket a jóvátételi bizottság állapítja meg, amely megszabja az idejét és módját is a kötelezettségek teljesítésének, de úgy, hogy 1921 május 1-től számított 30 éven belül a kötelezettségek kiegyenlítettessenek. E bizottság f. évi május hó 1. után időről-időre meg fogja vizsgálni Magyarország bevételi forrásait és miután alkalmat nyújtott Magyarország képviselőinek hozzászólásra, jogukban fog állni kiterjeszteni az időtartamot vagy a fizetésnek formáit megváltoztatniok. Ezt a békeszerződés 164. szakaszában olvashattuk. A bizottságnak magyar osztálya mindaddig nem kezdi meg működését, míg a szerződés életbe nem lép, miután majd csak akkor határozhatnak, ma még nem tudhatunk semmi biztosat annak működéséről. Meg vagyunk győződve arról, hogy nemcsak azokat a károkat fogják tekintetbe venni, amelyekért kártérítéssel tartoznak, de figyelemmel lesznek az ország területének és jövedelmeinek nagymérvű csökkenésére is, sőt Magyarország gazdasági rekonstrukciójának szükségességét is szem előtt tartják. Ha Magyarországgal szemben ugyanolyan szellemben járnak el, mint amilyent Ausztriával szemben mutattak, akkor Magyarország barátainak nem lesz nagyobb panaszra okuk. Hiszen, amint tudjuk, pl.

Ausztriával szemben több mint valószínű, hogy a jóvátételi kötelezettségre vonatkozó rendelkezéseket egyáltalában nem fogják érvényesíteni.

Több nemes lord: Halljuk! Halljuk!

Curzon Earl: De Magyarország, és ezt hangsúlyozni óhajtom, sokkal kedvezőbb helyzetben van, mint Ausztria. Élelmiszerek tekintetében önmagát tartja fenn és egyáltalában nem mondható csődbejutottnak. Nem kell, mint Ausztriának, mindent egy állandóan csökkenő értékű pénzzel külföldön vásárolnia. Maga képes élelmezni és foglalkoztatni lakosságát és ha a Pécs körüli területeket visszacapja, akkor saját szénbányája, még pedig jó minőségű szenet termelő bányája is lesz. Tehát sokkal jobb helyzetben lesz, mint az azelőtt oly hatalmas szomszédja. Természetesen lehetetlen a jóvátételi záradékokat általánosságban törölni, ez annak kimondását jelentené, hogy Magyarország nem osztozik szövetségeseivel egyenlő mértékben a háborúért való felelősségben és bűnösségben.

A harmadik pont, amelyhez pár szót óhajtának fűzni, s amit már többször említettek ebben a házban, az azon nehézségek kérdése, amelyek Magyarország és szomszédai között előállottak, továbbá egy szorosabb gazdasági egység kívánatos volta. Hogyha önök, Lordjaim, elolvassák a békeszerződés gazdasági rendelkezéseit és különösen a 207. szakaszt, akkor látni fogják, hogy vannak rendelkezések Magyarország és szomszédai közötti forgalom kölcsönös megkönnyítésére azon cikkek forgalmát illetőleg, amelyekre az iparnak és kereskedelemnek okvetlenül szüksége van. A békekonferencia átlátta annak a szükségességét, hogy fenntartsa és ismét helyreállítsa Közép-európában a természetes közlekedési vonalakat és hogy törekedjék a szomszédos államokat egymással való kooperációra rábírni és anélkül, hogy a felségjogaikba és saját belügyeik intézésébe beavatkoznék, igyekszik lehetővé tenni, hogy azt a hiányt, mely nyersanyagokban és árucikkekben a háború pusztításai következtében előállott, pótolják.

Ezért vették fel a 6. §-t a békeszerződés 207. szakaszába, hogy orvosoljuk Magyarország panaszát arra vonatkozólag, hogy őt nem védik meg szomszédainak bojkottjával szemben. Kimondják, hogy:

„A jelen szerződés életbelépésétől számított hat hónapon belül ezen államok valamelyikének kezdeményezésére tárgya-

lásokat fognak indítani oly célból, hogy Magyarország az említett többi államok egyikével vagy másikkal a jelen szerződés rendelkezéseinek, nevezetesen 200., 205. szakaszainak megfelelő külön egyezményeket köthessen. E határidő leteltével az az állam, amely ilyen egyezmény kötését kezdeményezte, de azt megkötni nem tudta, a jóvátételi bizottsághoz fordulhat és ettől az egyezmény létrehozatalának siettetését kérheti.“

Ezen általános rendelkezésektől eltekintve, van e szakasznak sok különleges intézkedése is abból a célból, hogy biztosítsa Magyarország szénszükségletének kielégítését, szomszédai, Cseh-Szlovákia és Lengyelország részéről.

A szövetséges hatalmak azt gondolták, hogy ennyire el lehet menniök anélkül, hogy jogosulatlanul beleavatkoznának szuverén hatalmak belügyeibe. Itt meg kell jegyezni, hogy ezen államok közötti kölcsönös kooperáció elősegítésénél Őfelsége kormánya kizárólag ezen államok gazdasági szükségleteire gondolt. Teljesen valótlan tehát az a gyanúsítás amennyiben kormányunkról van szó, hogy t. i. egy az egyes érdekelt államok által ellenzett politikai jellegű szövetség mesterséges felállítására törekednénk. Még csak azt kell ehhez hozzátennem, hogy e rendelkezésekkel összhangzásban van a portorosei értekezlet, amelyet most tartanak. Ezen értekezleten az entente államok, Lengyelországot is beleértve, képviseltek, s így Franciaország, Nagybritánia és az Egyesült-Államok is. A mi delegátusunk Sir Francis Dent, aki a közép-európai vasúti anyagok szétosztásánál volt a bizottság elnöke. A már megállapított program szerint azt is vizsgálat tárgyává kell tenniök, hogy lehetne esetleg szerződéseket kötni a főbb szükségletek akadálytalan kicserélésére, a postai, távirdai, telefon érintkezés megkönnyítésére és az árú- és személyforgalom meggyorsítására.

Ezek a trianoni békeszerződés főbb rendelkezései. Én a magam részéről bízom Magyarország jövőjében. Még redukált határai dacára is tekintélyes jövedelmi forrásai vannak. Aktív és önérzetes néppel bír. Őseredeti parlamenti intézményei vannak, parlamenti tanácskozásai — amint olvashatják — szabadok. A parlament egészében jól végzi feladatát. Most különösen ügyes pénzügyminisztere van, aki keresztülhajtja a törvényhozásban a szükséges intézkedéseket az ország pénzügyeinek rendezésére.

Jelen kormánya, mely felett Horthy tengernagy rendelkezik — számos vihart állott már ki. Figyelembe kell venni, hogy ezt kommunista kormányzat előzte meg, vagy ha úgy tetszik, szovjetkormány, vagy bolsevista kormány, amely tetteivel általános borzalmat és utálatot keltett, nem meglepő ezért, hogy Horthy tengernagy kormányzatának legelső hónapjaiban megtorló eszközökhöz kellett fordulnia és hogy még mindig meglehetősen korlátlan intézkedési tér van a kormány részére biztosítva. Értesüléseim szerint azonban ezeket a megtorló intézkedéseket állandóan enyhítik. Bizonyos, hogy azon kísérlet alkalmából, amelyet a közelmúltban Károly, volt császár az országba való visszatérése érdekében tett, a magyar kormány ura maradt a helyzetnek, korrekt eljárást tanusított. Véleményem szerint a kormány ezt az igen nehéz helyzetet méltóságának csorbitása nélkül és önbecsülésének megóvásával oldotta meg.

A legjobb, amit Magyarország érdekében tehetünk, az, hogy a békeszerződést haladéktalanul ratifikáljuk. Így megadjuk a kormánynak azt a támogatást, amit megérdemel és befolyásunkat pedig arra fordítuk, hogy Magyarország szomszédai vele megfelelő viszonyba jöhessenek. Magyarország pedig leghelyesebben teszi, ha távol tartja magát a politikai intrikáktól, saját népének több szabadságot ad, szomszédaival ápolja a jó viszonyt és jövedelmi forrásainak fejlesztésére törekszik. Amint tehát Önök láthatják, a magyar fajnak módjában áll néhány éven belül boldogulásának új útjára térni. Ha ez így lesz, akkor a háború, amelyben annyit szenvedtek és amiért oly súlyosan kellett bűnhődniök, nemsokára egy kínos, de már elfelejtett álom lesz.

Javasolom, hogy a törvényjavaslat második olvasásában is elfogadtassék.

Lord Newton : Lordjaim ! Azt a beszédet, amelyet a nemes Earl, felsőházunk vezetője tartott, a szokásos világosság és ékesszólás jellemezte, de megvallom, ennek dacára sem változtatom meg a véleményemet, amelyet a békeszerződés jelentőségéről már előzőleg hangoztattam. Nem tartom célszerűnek, hogy most itt időt vesztegessünk azon aggályok felsorolásával, amelyeket már megelőzőleg itt előterjesztettem. De van néhány kérdés, amelyet a nemes Earl említett, ezekre vonatkozólag szeretnék pár megjegyzést tenni.

Először is ismét emlékeztetem Önöket arra a késedelemre amellyel a békeszerződés ratifikálása jár. Bátran kimondom és azt hiszem, mindenki egyetért velem, hogy a ratifikációnak ez a késése majdnem katasztrófális volt.

Ezt a véleményt maga Mr. Balfour is osztotta, aki rövid idővel ezelőtt a nemes Earl helyét töltötte be a külügyminisztériumban. Mr. Balfour azon véleményének adott ugyanis kifejezést, hogy Európában a legnagyobb szerencsétlenséget a különböző békeszerződések ratifikációjánál előállott késedelmek okozták. Őfelsége kormánya most mindenestre teljesítette kötelességét ez ügyben, de a többi hatalmak még mindig késlekednek. Hogy a békeszerződés hatályba lépjen, három nagyhatalomnak kell ratifikálni. Mi most ratifikálunk. Az olaszok, mint már említettem, ratifikáltak, a japánok, úgyhiszem, szintén foglalkoznak a jóváhagyással és nemes barátom most biztosította a házat, hogy a franciák is rövidesen teljesíteni fogják ezen kötelességüket. Azt hiszem azonban, a franciák a ratifikálás alkalmával feltételeket akarnak a békeszerződéshez hozzáfűzni, újabb garanciákat követelnek, amit én teljesen jogosulatlannak tartok. Remélem, hogy abban az esetben, ha ez bekövetkeznék, — azt hiszem helyesen informáltak ebben a kérdésben, — akkor Őfelsége kormánya nem fogja a franciák követelését támogatni. Ha szükséges, akkor a ratifikálást más hatalmak fogják elvégezni, úgy hogy a franciák kívánalmaira nem kell figyelemmel lenni.

Némi meglepetéssel hallottam, hogy a külügyminisztérium h. államtitkárja azon véleményének adott kifejezést, hogy a békeszerződés nem a harag és a bosszú szellemében készült és reméli, hogy az új Magyarországnak minden irányban fényes és boldog jövője lesz. Ez a kijelentés *Lord Beaconsfield* azon nyilatkozataira emlékeztet, melyeket a berlini szerződés után tett. Mikor Törökország elvesztette európai tartományainak nagyobb részét, akkor *Lord Beaconsfield* gratulált Törökországnak ahhoz a szerencsééhez, hogy területei ily módon koncentráltattak. Ha a magyaroknak gratulálunk, boldog és kedvező jövőt kívánunk nekik a jelen körülmények között, az éppen olyan, mintha gratulálnánk és boldog jövőt kívánnánk valakinek, akinek kétségbeesett küzdelem után levágtuk kezét, lábát és akit csődbe juttattunk és végül, akinek ezenkívül kijelentjük, hogy ennek dacára a jövőben

oly sok pénzt fognak tőle követelni, amennyit csak képes lesz adni.

Én a magam részéről meg vagyok arról győződve, hogy Őfelsége kormányát nem a harag és a bosszúállás szelleme vezette, bizton hiszem, hogy a magyarok iránt jóakarattal viseltetik; ennek dacára maga az a tény, amelyre a nemes *Earl* utalt, hogy Magyarország népessége 18 millióról 7 millióra redukáltatott, hogy területének két harmadát elszakították tőle, hogy gazdasági jóléte, ha teljesen nem is pusztult el, de nagyon súlyos károkat szenvedett és hogy Magyarországon a magyarul beszélők millióit a Wilson-önrendelkezési elvekkel homlokegyenest ellentétben, megkérdésük nélkül más országokhoz csatolták, eléggé jellemzi a békeszerződést.

Ennek az eljárásnak ez volt az indokolása és nemes barátom ma délután is azt ismételte, hogy a szövetségesek nem felelősek Magyarország feldarabolásáért, mert ez már közbelépésük előtt bekövetkezett. Azt mondják, hogy az ország annyira a feloszlás stádiumában volt, hogy minden magától szétesett és az egyes országrészek lakói maguk csatlakoztak azon területekhez, amelyeknek most alattvalói lettek. Én is elismerem, hogy Magyarországon a magyaroknak álvett idegen lakosok között nagy elégedetlenség volt, de meg vagyok róla győződve, hogy ezek most sem érték el azt, amit kívántak.

Nehéz volna pl. velem elhíttetni, hogy a horvátok most boldogok, mert a belgrádi kormány uralma alá kerültek. Tudjuk, hogy Erdély népének tekintélyes része szenved, mivel Romániához csatolták őket és annak sem látom semmi értelmét vagy hasznát, hogy németül beszélő magyarokat Ausztriába kebeleztek be, mivel valószínű, hogy ezek a jövőben Németországhoz fognak csatlakozni. Ezután vegyük Cseh-Szlovákia esetét. Az a nézetem, hogyha a tótoknak most alkalmuk volna nyilatkozni, nagyon örülnének, hogyha ismét magyar kormányzat alá kerülhetnének. Egy Bécsben megjelenő tót lapot olvastam, amely szerint február közepéig csaknem 232 ezer tótot börtönözött be a cseh kormány. Ez nem hangzik úgy, mintha sorsuk a cseh uralom alá jutás következtében jobb lenne.

Áttérek egy másik szempontra, amelyet a nemes Lord kiemelt, t. i. a jóvátételi kérdésre. Nekem úgy tetszik, hogy amikor

arról beszélünk, hogy Törökországtól, Bulgáriától és Magyarországtól jóvátételt követelünk, ez nem más, mint szavakkal játszás. Ki reméli komolyan, hogy ezektől az országoktól nagyobb kártérítést kaphatunk? Remélhetjük, hogy kapunk kártalanítást Németországtól, de nem hiszem, hogy bárki is komolyan gondolná, hogy lényeges kártérítést kaphatunk ezektől az országoktól. Vegyük pl. Ausztria esetét. Mi történt Ausztriában? Miután a békét aláírták, különböző államok tisztviselőinek egész tömege vonult Bécsbe és ha jól tudom, az egész óriási volt osztrák hadügyminisztériumot elfoglalta és az osztrák kormány kénytelen volt 7,600.000 arany koronát megszavazni e tisztviselők fizetésére. Ausztria egész jövedelme, ha jól tudom, nem több mint 14 millió font sterling és kiadásai 35 millió font sterlingre rúgnak, tehát a szerencsétlen országnak deficitje 21 millió font sterling. Mi mégis a tisztviselők egy egész tömegét küldtük Bécsbe, akik az osztrákoknak elviselhetetlen költséget okoznak, csak azért, hogy végül kijelentsék, hogy semmit sem kaphatunk Ausztriától. Ez intő példa arra, hogy ne küldjünk ilyen nagy bizottságot Budapestre, ha ilyen munkára szükség van, azt hiszem, egészen jól elvégezhetik azok a tisztviselők, akik már a helyszínen vannak. Sőt én tovább megyek és azt állítom, hogy amennyire Magyarországról van szó, nem is látom jogosultnak tőle jóvátételt követelni. Hiszen Magyarországgal szigorúbban bántak eddig is, mint bármely más országgal. Mert hiszen, eltekintve azon nagy területi veszteségektől és népességének s területének nagymérvű csökkenésétől, a magyarok átszenvedtek egy bolsevista kormányzatot és ami még ennél is rosszabb, egy hosszú román okkupációt, ami úgy tudom körülbelül 100 millió font sterlingbe került nekik, sokkal többbe, mint Belgiumnak a német okkupáció. A józan ész és az igazságosság tehát azt követeli, hogy Magyarországtól jóvátételt egyáltalán ne kívánjunk.

Szeretnék néhány szót szólni a volt monarchia területén létesített új államok egymáshoz való gazdasági viszonyáról. Igazán nincs sajnálatosabb tény, mint az az állandó belső gazdasági küzdelem, amely ezen különböző országok között folyik, amelyet már hivatalos előadók is sajnálattal voltak kénytelenek megállapítani. Kinek a hibája ez? Az utódállamokat Párisban létesítették. Teljesen jogosult lett volna, hogyha bizonyos feltételeket kötöttek volna ki velük szemben és hogyha

egy olyanféle gazdasági egység létesítésére kötelezték volna őket, mint amilyent a régi osztrák-magyar birodalom képezett. Mindig azt mondják, hogy ez sértés lett volna azokra az államokra. Én azonban azt hiszem, hogy ez lett volna a józan, helyes eljárási mód. Végre is ezek az utódállamok tulajdonképpen kiskorú gyerekek, akik egy nagy örökséget kaptak. Hogyha pedig egy kiskorút örökséghez juttatunk, akkor nem engedjük meg neki, hogy egészen szabadon rendelkezze ezzel, s megakadályozzuk, hogy azzal teljesen saját akarata szerint bándjon. Úgy látom, hogy nagy reményeket fűznek ezen utódállamoknak és Lengyelországnak Portorosebán tartandó értekezletéhez. Ezen értekezleten ott lesznek a nagyhatalmak képviselői, és remélem, hogy ők itt kevésbé lesznek aggályoskodók, mint Párisban voltak és legalább is valamilyen gazdasági egységet kierőszakolnak.

Sokat lehetne beszélni az erdélyi kérdésről, de ehhez nem szólok hozzá, mert látom, hogy ezen ügynek legszakavatottabb ismerője, *Lord Bryce* itt van. Ennek az országnak az állapota teljesen tarthatatlan. Nemcsak sok magyart akarata ellenére román alattvalóvá tettek, de ezekkel még a lehető legrosszabbul is bántak. Vagyonukat elkobozták, sokat száműztek közülük, iskoláikat és egyetemeiket bezárták és az egész magyar lakossággal szemben állandóan rosszakarattal viselkedtek. Szeretnék visszhangja lenni annak, amit már *lord Bryce* is mondott, hogy Erdélynek a viszonyait egy nemzetközi bizottsággal kell megvizsgáltatni.

Még egy kérdésre szeretnék pár megjegyzést tenni, amelyre a nemes *Earl* nem terjeszkedett ki. A ratifikálásnak hosszas késése következtében Magyarországnak egy értékes részét a szerbek még mindig elfoglalva tartják és Magyarország szerencsétlenségére az országnak csak ebben a részében van szén. De a szerbek nemcsak a magyar szenet vitték el, hanem a legfőbb tanács és mindnyájunk ellenzése dacára ott bolsevik kormányzatot is létesítettek. Most már oly régóta ott vannak, hogy azt hiszem, nem lesz könnyű őket onnan kiküldeni. Avval fenyegetőztek, hogyha kényszerülve lennének ezen értékes terület kiürítésére, akkor a szénbányákat, amelyektől ezen terület jóléte függ, elpusztítják. Szeretnék megnyugtató választ kapni arra a kérdésre, milyen lépéseket tesznek a hatalmak, hogy ezt a kiürítést megfelelő módon hajtsák végre.

Hogyha azok a kérdések, melyeket említettem, megfelelő megoldást nyernek, akkor ez a szomorú és kemény békeszerződés bizonyos mértékben enyhébbé válik.

Nem szégyenlem, hogy még egyszer felemelem szavamát Magyarország érdekében, kérve, hogy amennyire csak lehetséges, emberiesen és méltányosan bánjanak vele, mert annak dacára, amit a nemes Earl mondott, fenntartom állításomat, hogy Magyarország a legkevésbé bűnös az összes volt ellenséges hatalmak közül. A háborúnak titkos aktái megmutatták, hogy Magyarország nem akarta a háborút és nagyon örült volna, ha elkerülheti, hazánkkal pedig egyáltalában nem akart háborúba keveredni. Hivatalos tudomásom van affelől, hogy a magyarok jobban bántak a háború folyamán az angol alattvalókkal, mint bármely más ellenséges hatalom és már ez is jóindulatra kötelez bennünket. Meglepő, hogy mindannak dacára, amin keresztülmentek, még mindig mély és megindító bizalommal viseltetnek hazánk iránt és ez a szimpátia nemcsak rokonszenv a két ország arisztokráciája között, hanem az egész nép őszinte lelkesedése a brit intézmények iránt. Valamennyi volt ellenfelük, közül csak velünk szeretnék a kereskedelmi összeköttetést újból felvenni. Nemcsak ennek az országnak, hanem egész Európa és a civilizáció érdeke az, hogy Magyarországnak régi hatalmát és jólétét legalább némileg helyreállítsuk.

Bryce Viscount: Lordjaim! Ez a békeszerződés fait accompli elé állított bennünket. Már nem változtathatunk rajta semmit sem, pedig azt hiszem, hogyha hazánkban tudták volna, hogy mit csinálnak Párisban és módunkban állt volna a közvélemény érdeklődését felkelteni, akkor megakadályozhattuk volna, hogy ilyen békefeltételeket szabjanak. Sajnos, nem szerezhettünk tudomást a történetekről és most elibénk terjesztik a szerződést, amelyet már nem lehet megváltoztatni. Nem marad más hátra, mint tiltakozni azon igazságtalanság és kegyetlenség ellen, amely a szerződésből kiérezhető. Midőn ezt mondom, nem akarok vádat emelni a külügyi hivatal ellen. Ezeket a dolgokat Párisban intézték, a döntés ott történt, csupán a későbbi elhatározások keletkeztek Londonban és most a külügyi hivatalunknak kell helytállni azért, ami történt. Nem lehet panaszunk az ellen a mód ellen, amellyel a nemes Earl ma délután a kérdést kezelte. Bizonyos vagyok benne, hogy az a rokonszenv, amelynek kifejezést adott, őszinte volt és

hiszem, hogyha az egész tárgyalás külügyi hivatalunkra bízott volna, akkor egészen más békeszerződés állana előttünk. A külügyi hivatalnak e szerződésben tulajdonképpen csak kis része van és ennek dacára neki kell ezt védelmeznie, amennyire tudja. Mi lehetett az oka, hogy Párisban így döntöttek? Sok dolog kiderült már, amit a négyek tanácsa, vagy a tízek tanácsa intézett. De ezen értesülések közül egy sem derített világosságot azon sötétségbe, amelynek leple alatt Magyarország sorsát eldöntötték. Még azt sem tudjuk tulajdonképpen, melyik hatalom befolyásának tulajdonítható, hogy ez a békeszerződés ilyen lett és hogy ez a hatalom milyen indokból cselekedett így.

Gondosan átolvastam, amit máshol e békeszerződés védelmére felhoznak, de semmi helytállót nem találtam ezekben. A védelemnek mindig az a célja, hogy kikerülje a lényeges pontokat. És érvelésük tulajdonképpen a következőkben foglalható össze: A szövetséges hatalmak tudják legjobban, hogy mi volt jó Magyarországnak és a világnak. Hangsúlyozzák, hogy a kérdés eldöntése nagyon nehéz volt. Ezzel az utóbbi kijelentéssel egyetértünk. De azt hisszük, hogy azok, akik emlékeznek más fontos döntésekre, melyeket e tanács hozott és akik látják, hogy döntéseik körül soknál már beigazolódott, hogy veszedelmesek és célszerűtlenek voltak, azok nem fognak meghajolni azon érvelés előtt, hogy a békeszerződést mindazok, akik Párisban tanácskoztak, jóváhagyták.

Magyarország mindenestre több megbecsülést és rokonszenvet érdemelt volna. Ez ország egyike Európa legrégibb királyságainak, sokkal régibb, mint az olyan gombamódra keletkezett államok, mint Poroszország és Bajorország, Ausztriáról nem is szólva. Mindezek később létesültek. De sokkal régibb Magyarország, mint a régi portugál és norvég királyságok. Magyarország egyike Európa igazán ősi királyságainak. Az országot önérzetes és szabadságszerető nép lakja. A világtörténelemben nagy szerepet játszott évszázadokon át, sokszor küzdött szabadságáért a Habsburgok ellen és amint a nemes Earl nagyon helyesen mondotta és Lord Newton is kifejezte, hazánk iránt mindig a legmelegebb rokonszenvvel viseltetett. Az angolokat egy országban sem fogadták oly szeretettel, mint itt. Nagyon jól emlékszem, hogy 1866-ban, közvetlenül a porosz-osztrák háború kitörése után, midőn Poroszország igyekezett

Magyarország segítségét megnyerni és ecélből Klapkát, az 1849-iki hősök egyikét kiküldte Magyarországra, hogy felkelést szítson Ausztria ellen, mielőtt ez a königgrätzi vereség következtében megadta volna magát, Magyarországon semmi rokonszenv sem volt érezhető Poroszország iránt. Csak Anglia iránt voltak rokonszenvvel, amihez nagyban hozzájárult az a remény is, hogy bármi történjék Magyarországgal szabadságért való küzdelme folyamán — amelyben végre Deák vezetése alatt győzedelmeskedett is —, Anglia rokonszenvét bírni fogja. Azt hiszem, nem kell ismételni Önöknek, Lordjaim, amiről nemes barátom, Lord Newton már említést tett, hogy a háború alatt egy országban sem bántak oly jól az angol hadifoglyokkal, mint Magyarországon. Sok esetben azt is megengedték, hogy becsületszóra szabadon jár hassanak. Ez olyan jótétemény, amelyben, azt hiszem, angol foglyok sehol máshol nem részesültek.

Megismétlem, hogy nem látom semmi alapját sem annak az állításnak, hogy Magyarország a háború kitörésében vezetőszerepet vitt volna. Ezt állandóan állították, de elegendő bizonyíték nélkül. Ellenkezőleg, adataink vannak arra nézve, hogy Tisza gróf a háború előtti tanácskozások alkalmával, mikor a Szerbiához intézett ultimátum ügyét tárgyalták, mindent megtett, hogy lebeszélje az intézőket szigorú fellépésükről, amelynek megtörténte után, mint magyar miniszterelnök, szintén mindent elkövetett, hogy a háború rögtöni kitörését megakadályozza. Az igazság az, hogy volt egy kevés tagból álló, rosszakaratú kamarilla Bécsben, a németekkel szoros összeköttetésben, ennek köszönhetjük a háborút és nem a magyar közvéleménynek, vagy a magyar államférfiaknak.

Mi történt most Magyarországgal? Ezt csak akkor lehet helyesen megítélnünk, ha egy pillantást vetünk a térképre. Természetesen nem várhatom, hogy Önök, Lordjaim, emlékükbé vessék Magyarország határait és a különböző nemzetiségek elhelyezkedését, akik a régi magyar királyságban a háború előtt laktak. Ez a hely nem alkalmas arra, hogy itt a térképet bemutassam, ezért tehát a lehető legrövidebben csak a következőket akarom megemlíteni. Magyarország területének több mint felét elvesztette. Népesége is hasonlóképen felénél kevesebbre redukáltatott és 2 vagy 3 millió magyarul beszélő magyart idegen uralom alá vetettek. Megengedem és természetesen mindenkinek el kell ismerni, hogy a régi Magyarországot lehe-

tetlen volt fenntartani. A magyar királyságnak tekintélyes részei vannak, amelyben öntudatra ébredt nemzetiségek laknak és természetesen jogos, hogy ezeket a magyarok feñnhatósága alól felszabadítsák és megengedjék, hogy azon új államhoz csatlakozzanak, amellyel faji és nyelvi összeköttetésben állanak.

Elismerem tehát, hogy teljesen jogos volt Csehszlovákia létesítése és az az intézkedés, hogy a tótok és Magyarország északnyugati hegyes vidékének és a Tátrának lakossága Csehszlovákiához csatlakozzanak, amelyhez természetesen közelebb állanak. A földrajzi és néprajzi viszonyok tették ezt ajánlattossá és azt hiszem, hogy mindenki egyetért velem, aki ezt az országot ismeri. Hasonló szempontból Erdélynek is több mint a felét át kellett engedni a románoknak, mivel annak déli részében és a közepén a népesség zöme román volt és orthodox vallású.

A ruthéneket illetőleg a helyzet egészen más. A ruthének nem azonosak a tótokkal, vagy a csehekkal, bár ők is a szláv fajnak egyik ágát képezik. A ruthének hosszú időn át Magyarország kötelékébe tartoztak és nincsenek bizonyítékaim arra vonatkozólag, hogy a ruthének lényegileg elégedetlenek voltak a magyar uralommal, vagy azt szerették volna, hogy Magyarországtól elszakítva az új cseh államhoz kapcsoltassanak. Azt hiszem, hogy a ruthének még ma is szeretnék, ha ők ezen kérdésben véleményt nyilváníthatnának. És valószínű, hogyha valami plebiszcitum-féle történnék, a ruthén nép úgy döntene, hogy inkább Magyarországhoz akar tartozni, mint Csehszlovákiához.

Természetesen igaz az, amit a nemes Earl is mondott, hogy Keleteurópának sok részében — és ugyanez áll a Balkánállamok legnagyobb részére is — a különböző nyelvű és fajú népek oly bonyolultan vannak egymással összevegyülve, hogy teljes lehetetlenség minden helységet egy, a saját fájához tartozó kormányzat alá helyezni. Ezt a reményt fel kell adnunk, mert kivihetetlen. Az én véleményem azonban az, hogy a párisi konferencia ezen a mérlegelésen nagyon is túlmént s úgy látszik, hogy a nemzetiségi és önrendelkezési elvet félretolták olyankor is, amikor nagyon könnyű lett volna alkalmazni. Vegyük pl. a székelyeknek az esetét. Ez kb. 500.000 főnyi népesség, amely minden tekintetben tiszta magyar és semmiképen sincs a románokkal összekeveredve. Ez egy össze-

függő nemzetiségi egység, mely külön él azon hegyvidéken, mely a Moldva határa, Kolozsvár és Marosvásárhely nevű városok között terül el.

Miért nem húzták meg a határvonalat úgy, hogy a Székelyföldet Erdélynek magyar részéhez csatolták volna, mert hiszen Erdélynek ez a része jórészen magyar. Ha ennek bármi akadálya volt, miért nem csináltak valami korridor-félét, amely lehetővé tette volna, hogy a székelyek északi Erdély magyar lakosságával érintkezésben maradjanak? Vagy miért nem biztosítottak részükre autonóm intézményeket, ahelyett hogy magyar szervezeteket és magyar helyeket idegen és gyűlölt román uralom alá helyezzenek, amikor az eddigi tapasztalatok is megmutatták már, hogy miként használják a románok a hatalmat, amit igen szerencsétlenül kezükbe adtak. Továbbmenve más egyéb részleteket is felhozhatnék arra nézve, hogy Önöknek, Lordjaim, bemutassam, hogy olyan városok, mint Kolozsvár, Arad és Nagyvárad¹⁷, melyeknek lakossága csaknem kizárólag magyar, — csak azért kerültek Romániához, mivel azt állították, hogy a körülöttük lévő falusi lakosság tekintélyes része román nemzetiségű. Ez azt jelenti, hogy az intelligens, művelt, jobb nevelésben részesült városi lakosságot, akiktől a haladás kiindult és továbbterjedt a falukba és akiktől a kultúra és művelődés a hátramaradottabb lakossághoz is eljutott, alávetették olyan idegen uralomnak, amely sokkal alacsonyabb színvonalra fogja őket süllyeszteni, mint amilyen a magyar uralom alatt voltak.

Pozsony városát a csehszlovákoknak adták, azt hiszem azért, hogy kijussanak a Dunához. Igen méltányos, hogy legyen kijáratuk a folyóhoz és hogy jogosultak legyenek hajózási célokra felhasználni, de ebből az okból nem volt szükséges magyarok által lakott területet elvenni és a tótoknak adni. Két nagy egyetemet, a pozsonyi és a kolozsvári elvették Magyarországtól. Elvesztették csaknem valamennyi erdejüket, amelyek nagy vagyon-

¹⁷ 1910-ben Kolozsvárnak volt összesen 60.808 lakosa, ezek közül magyar volt 50.704 (83'4%), a románok száma pedig csak 7562 volt. Szatmárnémetinek 34.892 főre rúgó lakosságából 33.094 (94'9%) volt magyar anyanyelvű. Arad összes lakosainak száma 63.166, ezek közül magyar volt 46.085 (73%), a románok száma pedig csak 10.279 volt. Végül Nagyváradon összesen 64.169-en laktak és ezek közül 58.421 (91'1%) volt a magyar.

értéket képviseltek¹⁸. Az erdők mind a hegyvidéken vannak, amely félkörben veszi körül és északról és keletről körülzárja a nagymagyar síkságot. Mindezeket a területeket elvesztette Magyarország és alig maradt olyan fás vidéke, amelynek nagyobb jelentősége volna. Hasonlóképen elvesztette ásványainak legnagyobb részét is¹⁹. Ezek a változások azt jelentik, hogy nincs meg a lehetősége gazdasági újjáéledésének és gyáripára fejlesztésének.

Nem akarom azzal tölteni az időt, hogy *Millerand* levelével foglalkozzam, amelyben megmagyarázta a szövetségeseknek Magyarország területének a felosztását. Ezen fejtegetés gyakorlatilag azt jelenti, hogy a szövetségesek nem értek rá az ügy gondosabb megvizsgálására. Amit e levél mond, az lényegileg a következő:

„Miután nem hagyhatjuk meg Magyarországot korábbi állapotában, semmit sem adunk meg, ami ez országot megilletné; miután nem csinálhatunk tökéletes rendszert, egyszerűen elveszünk nagy területeket Magyarországtól, amit még saját elveink szerint is vissza kellene neki kapnia.“

Azt mondják, hogy intézkedtek a kisebbségek védelméről. Lordjaim, most már vannak bizonyítékaink arra vonatkozólag, miként fogják védeni a kisebbségeket. Mikor a háború végén felszólították a románokat, hogy *Kun Bélát* és a bolsevikieket elűzzék, akkor a románok azt követelték, hogy abban az országban maradhassanak, amely nem volt az övék. A szövetségesek megengedték, hogy Magyarország nagyrészét okkupálhassák, még mielőtt a békeszerződés feltételei megállapítottak volna. Erre ők rögtön a legnagyobb szigorúsággal léptek fel a megszállt területen; lefoglalták az egyházi vagyont, bezárták az iskolákat és úgy tudom, ma is arra kényszerítik a gyermekeket, hogy román iskolákba járjanak, még akkor is, ha ezek számára magyar iskolákat állítottak fel. Minden módon arra törekednek, hogy a magyar nyelvet kiírtsák és helyébe a románt tegyék. Mióta a románok az országban vannak, a kicsinyes üldözések egész rendszere kezdődött meg vallási és faji téren egyaránt.

¹⁸ Régi Magyarországon volt 12,642.000 hold erdő, ebből csak 1,815.000 hold erdő maradt meg, tehát az ország erdőállományának 85⁷/₁₀-át elvesztette.

¹⁹ Magyarország elvesztette valamennyi só-, arany-, ezüst-, réz-, cink-, pirit- és mangánbányáját és vastermésének 80⁵/₁₀-át.

Emlékezni fognak *Lordjaim* arra, hogy több mint egy évvel ezelőtt felhívtam e ház figyelmét egy kérvényre, vagy emlékiratra, amelyet az Erdélyben legjobban elterjedt három vallás: a katolikus, kálvinista és unitárius felekezet feje nyújtott be, kérve a nagyhatalmak közbenjárását, hogy akadályozzák meg azt az elnyomtatást és igazságtalanságokat, amelyekkel vallási szerveikkel bánnak.

Attól félek, hogy ez az elnyomtatás azóta csak folytatódott. Már akkor bátorkodtam a kormányt felhívni, hogy nevezzenek ki egy bizottságot ennek az ügynek a megvizsgálására és úgy látom, hogy *lord Newton* is szeretné, ha ez megtörténék. Szeretném tudni, hogy abban az esetben, ha a kormány nem volna megelégedve a kapott értesülésekkel, indít-e valamilyen vizsgálatot annak megtudására, vajjon nyújtanak-e védelmet a békeszerződésben említett kisebbségeknek. Nagyon félek, hogy nem áll hatalmában annak a védelemnek a kieszközlése, amelyet a békeszerződés biztosít a kisebbségek részére. Van-e hatalma erre a népek szövetségének, vagy számíthat-e az európai nagyhatalmak támogatására e téren? Ez a kérdés még a ködös jövőben van és évek fognak eltelni, míg eredményes védelmet fognak biztosítani azok számára, akik most a békeszerződés által létrehozott változtatások folytán szenvednek. Annak a túlszigorú bánásmódnak, amellyel Magyarország szemben eljártak, csak abban találok mentséget, hogy a magyarok a háború előtt visszaéltek hatalmukkal és elnyomták bizonyos mértékben azokat a népeket, akik a Szent Korona területéhez tartoztak²⁰. De ez elmondható Középeuró-

²⁰ Magyarország nemzetiségi politikája teljesen liberális volt és maguk a nemzetiségek is meg voltak elégedve helyzetükkal és panaszaik nem nemzetiségi természetűek voltak, hanem vagy gazdaságiak, vagy a közigazgatás nem megfelelő voltára vonatkoztak, amely bajokat éppúgy érezték a magyar-, mint a nemmagyarajkú lakosok. A magyar nemzetiségi törvény teljes egyenjogúságot biztosított a nemmagyarajkúaknak a magyarajkúakkal úgy a magán- mint a közéletben. Mint példát elég csak annyit megemlíteni, hogy Magyarországon 16.929 elemiiskola közül 3321 volt nemmagyar tanítási nyelvű. Hogy a magyarság nem nyomta el a nemmagyar ajkúak kulturális fejlődését, bizonyítja az is, hogy pl. a 12—14 éves magyarok közül 92¹/₁₀ tud írni-olvasni, az ugyanilyen korú tótok közül 89³/₁₀. A különbség tehát minimális. A szerbek és különösen románok közül kétségtelenül kevesen tudnak írni-olvasni (a hat éven felüli szerbek közül 59⁸/₁₀, a románok közül 33¹/₁₀, míg a magyarok közül 79³/₁₀, az ugyanilyen korú tótok közül 69⁷/₁₀), de ez nem a magyarság mulasztása. A régi Romániában a

páról és Keleteurópa minden államáról. A magyarok eljárása kevésbé helytelen, mint a poroszok bánásmódja Posenben, sokkal enyhébb, mint ahogy a cár uralkodott Lengyelországban és emberségesebb, mint a románok mostani viselkedése. A Rajnán túl nem ismerték a faji türelmet és ezért nem értem, hogy miért kell éppen csak Magyarországnak szenvednie azért, amelyet uralkodóik a többiekkel egyetemben elkövettek.

A nagyhatalmak most úgy akarják orvosolni a régi panaszokat, hogy újakat okoznak. Ezeket a dolgokat, amint *Newton* lord is mondotta, azon elvek arculcsapásával csinálják, amelyeket a nagyhatalmak maguk elé tűztek, mikor hozzáfogtak Európa rekonstruálásának munkájához.

Nemcsak a Wilson-féle 14 pontra gondolok. Valamennyi nagyhatalom kijelentette, hogy azon elhatározással fognak hozzá a rekonstrukció munkájához, hogy igyekeznek kielégíteni a lakosság minden célszerű kívánságát és minden törekvésük az lesz, hogy olyan állapotokat hozzanak létre, amelyek folytán kevesebb panasz, több megelégedés, tehát a jövő békéjének jobb biztosítékai lesznek. Ezeket az elveket egészen figyelmen kívül hagyták. Ha a hatalmak kevésbé törődnek az igazságossággal, mint az ő állítólagos érdekeikkel, ha annyira unják azt a hosszás és fáradságos munkát, amelyet ennek a szétzúzott világnak újraösszeállítása okoz és hogyha arra határozták el magukat, hogy röviden és igazságtalanul intézik el a dolgokat, akkor ennek dacára gondoskodniok kellett volna valami módon a béke fenntartásáról és a jövő eshetőségeiről.

Őszinte örömmel hallottam a nemes lord ama szavait, melyekkel Magyarország jövő felvirágoztatásáról emlékezett meg. Én sem esem kétségbe Magyarország sorsa felett. Elvégre is egy ország nagysága népének lelkében van és a magyar nép lelke nincs megtörve. De mindenesetre aggódnunk kell amiatt, hogy ezeket a békeszerződésbe felvett intézkedéseket, mint nagy igazságtalanságot, állandóan fájón fogják érezni,

nyolc éven felüli román népnek csak 36⁰/₀-a tud írni-olvasni, az ugyanilyen korú magyarországi románoknak szintén 36⁰/₀-a. A kultura fejlődésében nem akadályozott Románia tehát nem tudta feljebb emelni népének kulturáját, mint a magyarországi románság az állítólagos elnyomás dacára. Még kirívóbban látszik ez Szerbiánál, ahol az 1900. évi népszámlálás szerint a hat éven felüli népességnek csak 20³/₀-a tudott írni-olvasni, míg ugyanekkor a horvát-szlavonországi szerbeknek 31⁹/₀-a, a magyarországi szerbeknek 48⁵/₀-a.

bántó érzés és elkeseredés fog rajtuk uralkodni, amely csak az első lehetőséget várja, hogy a békeszerződés által okozott igazságtalanságokat megszüntesse. Igazságtalan megoldások sohasem maradnak fenn állandóan. Hiheti-e bárki is, hogy azok a megállapodások, amelyek a békeszerződésben foglaltatnak, állandó békét fognak teremteni? Sőt inkább a jövő háború csiráit hintik el éppen akkor, amikor a béke volna az egész világ legnagyobb vágya.

Lord Phillimore: Lordjaim! Mivel én is támogattam nemes barátomat, lord *Newton*t, amikor a ratifikációt sürgette, ki kell jelentenem, hogy ezt nem azért tettem, mintha a békeszerződést valami jónak találnám, hanem azért, mert úgy érzem, hogy mivel már a békeszerződést úgysis megszövegezték, Magyarország szempontjából még az a legjobb, ha ennek a ratifikálása gyorsan megtörténik és így legalább a magyar föld felszabadul az idegen okkupáló hadseregek alól. Emlékszem, hogy mikor a versaillesi békeszerződés ügye ide, a lordok házába került, a nemes *Earl Curzon* lord meglepetésének adott kifejezést — amin nem is csodálkoztam —, hogy ily kevesen szólaltak föl a Házban ez alkalomból. Ha jól emlékszem, csupán lord *Buckmaster* és lord *Bryce* beszéltek, én azonban, bár szintén fel akartam szólalni, elálltam ezen szándékomtól, mert túlságosan nehéznek láttam az elém tornyosuló feladatot: éreztem, hogy az ügyek ezen állapotában már nem lehet semmi változtatásról sem szó, mert a kérdés érdemileg el volt már intézve és így a kritika több rosszat, mint jót okozott volna. Ugyanezt érzem ennél a békeszerződésnél is, de mégis egy-két szóval szeretném leszögezni, hogy véleményem szerint ezek a határok nem fognak megmaradni és az idő próbakövét nem állhatják ki.

Mindenki tudja, mily legyőzhetetlen nehézségei vannak Keleteurópában az egyes országok, fajok, nyelvek, vagy vallások szerinti elhatárolásnak. Bármit teszünk is, mindig marad úgynevezett idegen elem minden egyes országban. Ily körülmények között azt hiszem, az lenne a legbölcsebb, ha Magyarországból nem választanánk el egész tartományokat, mint amilyen pl. Szlavónia. Mert így nem tépnénk szét régi kapcsokat ott, ahol a helyi közigazgatás és gazdálkodás folyamán ezek kifejlődtek. Ezt az elvet nézetem szerint leginkább az észak-magyarországi, Cseh-Szlovákiához csatolt magyar területekre vonatkozólag lehetne érvényesíteni. Értesüléseim szerint nagyon

kétes, hogy a tótok szeretnének-e — mint állítólagos alacsonyabb faj — a cseheknek az uralma alá, vagy legalább is többsége alá jutni, hanem ellenkezőleg úgy tudom, hogy inkább óhajtanának a magyarok fennhatósága alatt megmaradni.

Bármint legyen is, Északmagyarország nagyrésztének Cseh-Szlovákiához, ehhez az új alakulathoz való csatolása azt az eredményt hozta létre, hogy sok oly magyart szakítottak el hazájuktól, kiket történelmi, nemzeti és néprajzi kapcsolatok összefűztek a magyar királyság fennállása óta. Csehországnak nagyon tiszteletreméltó történelme van. Morvaország is egy régóta elismert tartomány s e kettőnek összeköttetése már ősrégi. Csehország Morvaországgal együtt igen tekintélyes királyság lenne. De Csehszlovákia, tisztelettel legyen szólva, úgy tűnik fel nekem, mint egy összedrótzott parvenü, amely Magyarország kárára igyekszik gazdagodni. Tudom természetesen, hogy teljesen hiábavaló ezekre a dolgokra szót vesztegetni, mivel a békeszerződés már létrejött és most már csak azt igyekezzünk elérni, hogy a megkötött békeszerződést úgy hajtsuk végre, hogy a békeállapot állandóságát remélhessük. E célból Őfelsége kormányát négy elv alkalmazására kérem, amelyek Magyarország terhét kissé könnyebbé tennék és általuk elérhetnénk, hogy Keleteurópában nem állandósulna a jelenlegi nyugtalanság.

Először is maga a nemes Earl vetett fel a határmegállapító bizottsággal kapcsolatban egy igen értékes eszmét. Ennek kapcsán remélem, hogy a határmegállapító bizottságok jogkörüket kiterjesztve értelmezik és mindig Magyarország javára döntenek, úgy, hogy ez ország új határait lehetőleg kibővítsék.

Másodszor itt van a nemzeti kisebbségi jogok ügye. Én egyénileg nem vagyok barátja azoknak a kikötéseknek, amelyek alapján az egyik nemzet a másik nemzet ügyeibe beavatkozik és idegen nemzetre a vele fajrokonosságban álló nemzeti kisebbségek érdekében befolyást gyakorolhat. Nem tudom, hogy fogadtuk volna, ha veszített háború esetén minket kényszerítenek a britt nemzeti kisebbségek védelmére Írországban, Walesben, vagy Jerseyben. Én nem helyeslem az ilyen beavatkozásokat, de ha vannak már ilyen intézkedések, akkor ezeket minden irányban keresztül kell vinni. Hiszem, amit a nemes Earl mondott, hogy a kisebbségi jogok tiszteletben tartására a kötelező rendelkezések kölcsönösen megvannak úgy Románia, mint Szerb-Horvátországra vonatkozólag és hogy

hasonló intézkedések vannak Cseh-Szlovákiát illetőleg is és remélem, hogy Őfelsége kormánya mindent megtesz ez intézkedések életbeléptetése érdekében.

A harmadik dolog a jóvátétel kérdése. Belenyugszom abba, amit a nemes Earl mondott, hogy mi a jóvátétel kérdését elvileg nem ejtjük el. Helyes, hogy fenntartjuk ezt, mint olyan elvi követelést, amely csak annak bizonyítására van szánva, hogy nekünk volt igazunk és Magyarország volt a hibás. De remélem, hogy a károk megtérítésére vonatkozó döntés csak formális marad. Magyarországot ily irányban nem zaklatják tovább még az esetben sem, ha kiderül — ami bizonyos —, hogy sokkal gazdagabb, mint Ausztria.

Végül pedig — talán ez a legfontosabb — azt kérem, hogy Őfelsége kormánya minden hatalmát használja fel arra, hogy a szerb-horvát haderő és bármely más hadsereg, amely még Magyarországon van, üritse ki a megszállt területet a lehető leggyorsabban, de úgy, hogy károkat ne okozzon és hogy így Magyarország legalább is új határainak birtokába jusson.

Earl Curzon of Kedleston: Lordjaim! Már azon nemes lordok iránti tiszteletből is, akik felszólaltak, kötelességem, hogy beszédeikre reflektáljak. Az a fejtegetés, amelyet a nemes lord Wiscount Bryce tartott, ismét a tapasztalatok és ismeretek nagy tárházát nyitotta fel előttünk. Beszéde természetesen súlyos támadás a békeszerződés ellen, de nem vonatkozik jelenleg a Ház előtt fekvő törvényjavaslatokra, sem pedig a londoni külügyi hivatal működésére. E beszéd tulajdonképen azon államférfiak ellen szól, akik Párisban két-három évvel ezelőtt e szerződést létrehozták. Én sem ismerem behatóbban, mint a nemes lord, mely különböző okok és megfontolások érvényesültek ez alkalommal. De meg kell vallanom, hogy némileg veszélyesnek tartom, hogy most, midőn hosszú és gondos megfontolás után a békeszerződés kérdésében a döntés megtörtént, akkor bárki is — még ha olyan nagy tekintély is, mint maga a nemes Wiscount — azt hangoztassa, hogy ő miképen szövegezte volna meg a békeszerződést, hogy állapította volna meg Magyarország határait. Én is igénybevehetném idejüket, Lordjaim, egy félórára, hogy előadjam nézeteimet a határokat illetőleg, de ez hiábavaló és céltalan lenne.

Egy általános jellegű megjegyzést kell azonban tennem és ez az, hogy lord Bryce szerint a békeszerződést azon elvek-

kel homlokegyenest ellentétben hozták létre, amelyek alapján a nemzetek szövetsége áll és amelyeket Wilson szövegezett. Erre vonatkozólag ki kell jelentenem, hogy a magyar békeszerződést Wilson elé terjesztették és ő is elfogadta azt. Így tehát nem értem, tulajdonképen mire céloz a nemes Wiscount. Ő pl. kiválaszt egy területet, amelyben a saját beismerése szerint a magyarok vannak kisebbségben s amint már kifejtettem, a kisebbséget azért kebelezték be egy másik államba, mert ott egy más fajú népség volt többségben, akkor mindennek dacára ezen intézkedést a nemes Wiscount a nemzetek szövetsége elvi megsértésének mondja. Pedig ha a dolgokat úgy hagyták volna, mint ahogy voltak, akkor nem a többség, hanem a kisebbség uralkodott volna és ha Magyarország uralma alatt maradtak volna ezen területek, akkor ez még nagyobb megsértése lett volna azon elveknek, amelyeket a nemes Wiscount szerint ezen békeszerződésben megsértettek.

Wiscount Bryce: Mivel a nemes Earl beszédemre vonatkozólag nyilatkozott, vagyok bátor megmagyarázni, mit akartam mondani. Azt akartam megértetni, hogy én is belátom, mint bárki, aki elfogadta a nemzetiségi elveket és egyszersmind ismeri a közép-európai viszonyokat, hogy nagy területeket kellett elvenni Magyarországtól, hogy Erdély nagyrészét, Északmagyarország tekintélyes területeit és délnyugati Magyarországot el kellett szakítani Magyarországtól. Kritikám lényege az volt, hogy sok olyan területet is elvettek, amelyekre nem lett volna szükség és amelyeket meghagyhattak volna Magyarországnak; és ha a helyzetet alaposabban és gondosabban megvizsgálják és a történelmi és földrajzi helyzetet, melynek következtében e területek Magyarországhoz kerültek, jobban figyelembe veszik, akkor e területrészeket nem csatolták volna ama fajokhoz, amelyeknek most e területeket átengedték.

* * *

Ezzel körülbelül be is fejeződött a vita, még csak néhány szót szól újból az angol külügyi hivatal képviselője. Earl Curzon és igyekezett bebizonyítani, hogy pl. Pozsonyt nem lehetett Magyarország kötelékében megtartani, mivel ezt az országtól más nemzetiségű lakosság nagy tömege választotta el, vitatta továbbá, hogy egyes elszakított népek, mint pl. a ruthének, sokkal megelégedettebbek cseh uralom alatt, mint a magyar uralom alatt voltak. De hogy ezek az állítások mennyire tarthatatlanok és

csak tájékozatlanság eredményei, az minden magyar ember előtt világos. Mi jól tudjuk, hogy az egész Csallóközt és vele együtt Pozsonyt is, még a földrajzi határok szempontjából is, könnyen igazolhatóan lehetett volna Magyarországnál hagyni, könnyű lett volna a székelységet, azaz a régi Csík, Háromszék és Marostorda vármegyéket egy korridor segítségével az ú. n. Mezőségen át Magyarországgal összekötve magyar uralom alatt megtartani²¹. Hogy nem így történt, annak nem az volt az oka, mintha ez az intézkedés nem lett volna méltányos és célszerű, hanem inkább az, hogy az entente már ígéretet tett kis szövetségeseinek és ezt kénytelen volt teljesíteni.

Elszakított magyar honfitársaink közül több mint egy és félmillió közvetlenül az ország határaink szomszédságában van, az anyaország határa területeikkel szerves összeköttetésben áll, úgy, hogy ezeket minden nagyobb nehézség nélkül meghagyhatták volna a jelenlegi Magyarország kötelékében. Miért kellett pl. elvenni a tiszta magyar Csallóközt, amikor a Dunának másik ága szintén alkalmas lett volna cseh-magyar határnak, miért kellett elvenni a Sajó alsó völgyét, amely tiszta magyar, miért kellett elvenni Szatmárnémeti, Nagykároly, Nagyvárad, Nagyszalonta és Arad magyar városokat, miért kellett elszakítani Bács-Bodrog vármegyét, mely nagy többségében magyar? Ezeket az intézkedéseket nem lehet észokokkal magyarázni, ezeket legfeljebb az erősebb jogával indokolhatják meg. A most közölt beszédek örökbecsű emlékoszlopai Magyarország kálváriájának. Az angol lordok jóakarátának megnyilvánulásai fénysugarat képeznek, mely arra mutat, hogyha a pártoskodást félretéve, fegyelmettséget mutat nemzetünk és mi mindnyájan komolyan

²¹ Ebben az esetben a trianoni határ és a magyar nyelvhatár közt lévő területről (a magyar-román határ legészakibb pontjától Bihar-megye déli végéig számítva) összesen 512.000 lakos csatlakozott volna Magyarországhoz, akik közül 364.000 magyar, 129.000 román, 8300 német és 10.700 egyéb. A magyar nyelvhatár és a székelység közt elterülő földön, azaz az úgynevezett korridor területén pedig összesen 423.000 lakos volt, akik közül 161.000 magyar, 3000 német, 247.000 román és 12.000 egyéb. Végül a székelységnek nevezett területről összesen 644.000 lakos csatoltatott volna Magyarországhoz, akik közül 507.000 magyar, 15.000 német, 113.000 oláh és 9000 egyéb. Tehát csupán e korridor létesítésével 1,579.000 lakossal növekedett volna Csonka-Magyarország népessége és e másfél millióból 1,032.000 (65,3%) lett volna magyar, 26.000 német, 489.000 (31,6%) oláh és 13.700 egyéb.

és intenzíven dolgozni fogunk a megmaradt kis Magyarország felvirágoztatásán, akkor sikerülni fog igazságunkról meggyőzni nemcsak ezen Magyarország iránt különösen érdeklődő néhány tekintélyes és tudós férfiút — kiknek beszédeit itt olvashattuk —, hanem egész Európa közvéleményét is magunk felé fordíthatjuk s akkor eljön az idő, amikor e szerencsétlen ország romjaiból ismét feltámad és fajtestvéreinket ismét magunkhoz ölelhetjük.

Mit veszett Magyarország!

(E néhány számadat talán legjobb összefoglalása az ismertetett beszédeknek és a legalkalmasabb arra, hogy szomorú sorsunkról világos képet nyújtson).

Részletezés	A háború előtt	Most	Veszteség	
			abszolút számokban	%-ban
Terület	282.870 km ²	91.114 km ²	191.756 km ²	67.8
Népesség	18,264.533	7,481.954	10,782.579	59.0
			ezek közül 3,332.952 magyar anya- nyelvű	
Szántóföld	22,304.000 hold	9,563.000 hold	12,741.000 hold	57.1
Erdő	12,642.000 „	1,815.000 „	10,827.000 „	85.7
Rét	4,550.000 „	1,144.000 „	3,406.000 „	74.9
Legelő	5,755.000 „	1,756.000 „	3,999.000 „	69.5
Szarvasmarha	6,184.000 drb	2,148.000 drb	4,036.000 drb	65.3
Sertés	7,311.000 „	3,729.000 „	3,582.000 „	49.0
Ló	1,597.000 „	746.000 „	851.000 „	53.3
Juh	6,577.000 „	1,817.000 „	4,760.000 „	72.4
Só	2,534.234 q	—	2,534.234 q	100.0
Vas	20,500.000 „	4,000.000 q	16,500.000 „	80.5
Arany	3.500 kg	—	3.500 kg	100.0
Ezüst	12.000 „	—	12.000 „	100.0
Réz	105.000 q	—	105.000 q	100.0
Cink	1.330 „	—	1.330 „	100.0
Pyrit	1,000.000 „	—	1,000.000 „	100.0
Mangán	117.000 „	—	117.000 „	100.0
Köszén	3,000.000 „	—	3,000.000 „	100.0
Fekete szén	10,970.000 „	8,000.000	2,970.000 „	27.1
Barna szén	79,700.000 „	56,000.000	23,700.000 „	29.5

Részletezés	A háború előtt	Most	Veszteség	
			abszolút számokban	%-ban
Az ipari termelés értéke:				
a) Vas és fémipar	501,763.000 K	252,388.000 K	249,375.000 K	49.7
b) gépgyártás	305,446.000 „	250,680.000 „	54,766.000 „	17.9
c) kő- és agyagipar	120,630.000 „	71,164.000 „	49,466.000 „	41.0
d) fa- és csontipar	186,268.000 „	41,295.000 „	144,973.000 „	77.8
e) bőripar	78,139.000 „	44,975.000 „	33,164.000 „	42.4
f) fonó- és szövőipar	192,977.000 „	78,712.000 „	144,265.000 „	59.2
g) ruházati ipar	32,320.000 „	24,127.000 „	8,193.000 „	25.3
h) papírosipar	49,542.000 „	10,690.000 „	38,852.000 „	78.4
i) élelmezési ipar	1.650,283.000 „	945,306.000 „	704,977.000 „	42.7
j) vegyészeti ipar	230,567.000 „	126,029.000 „	104,535.000 „	45.3
k) sokszorosító ipar	48,159.000 „	42,564.000 „	5,595.000 „	11.6
Vasutak	19.723 km	8.320 km	11.403 km	57.8
Országutak és megyei utak	43.629 „	11.297 „	26.332 „	60.3
Elemi iskolák	16.929	6.402	10.527	62.2
Polgári iskolák	532	237	295	55.5
Gimnáziumok és reáliskolák	264	123	141	53.4

Ezzel a nagy veszteséggel szemben vigasztalásképen semmit sem mondhatunk, hanem talán csak az emelhet fel bennünket, amit Bryce lord mondott rólunk e füzetben közölt beszédében, hogy nem kell kétségbeesni Magyarország sorsa fölött, mert egy ország nagysága népének lelkében van, a magyar nép lelkierője pedig nincs megtörve. A magyar nép multja, évezre-des történelme biztos garancia arra, hogy nemzetünknek meg lesz a lelkierője e súlyos csapás elviselésére és egy jobb jövő kiküzdésére.

